

Van 18- naar 18+

Een kwalitatief onderzoek naar de vraag hoe jeugdconsulenten kunnen aansluiten bij de behoeftes van ouders rondom de overgang van 18- naar 18+ van hun zoon of dochter.

Koen Geurts

3094375

Afstudeeronderzoek profiel jeugd

4VO2J

90V4J-AFOZ

26 juni 2020

Hanneke van Lieshout

Samenvatting

Sinds de transformatie van de jeugdzorg in 2015, zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het uitvoeren van de Jeugdwet. Uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet die is afgenomen in 2017 blijkt dat de leeftijdsgrens van 18- naar 18+ door de gemeenten als een van de belangrijkste knelpunten wordt ervaren. Het gaat dan zowel om de overstap van jeugdhulp naar volwassen hulpverlening, als de voorbereiding daar naartoe en de nazorg (Friele, 2018). Uit een internationaal onderzoek, uitgevoerd vanuit het Nederlands Jeugdinstituut blijkt dat kwetsbare zorgjongeren die 18 jaar worden niet alleen in Nederland een belangrijk aandachtspunt zijn. In meerdere landen worden jongeren die voor hun 18^e levensjaar zorg ontvangen niet goed voorbereid op de overgang naar volwassenheid en presteren op verschillende domeinen vaak slechter dan voorheen (Buisman, Hilverdink, de Jong & Vink, 2018). In een werkagenda van het Nederlands Jeugdinstituut wordt aangegeven dat 15% van de Nederlandse jongeren tussen de 16 en 27 jaar zich in een kwetsbare positie bevinden. Dit zijn allen jongeren die problemen hebben op één of meerdere leefgebieden en daar enige vorm van ondersteuning of hulp bij nodig hebben (Jansen & Wijnen, z.j.). In de eerste evaluatie van de Jeugdwet geven 3 op de 4 ouders aan dat er nog niet is gesproken over de overgang van 18- naar 18+. Zij hebben de indruk dat het niet vaak voorkomt dat zij in een vroegtijdig stadium betrokken worden bij de vraag over de continuering van de zorg na het 18^e levensjaar. Uit het onderzoek lijkt het er daarmee op dat kinderen en ouders in een vroegtijdig stadium niet betrokken worden bij de toekomstige hulp (Friele, 2018). Het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] in gemeente X heeft een onduidelijk beeld van de behoeftes van ouders rondom de overgang van 18- naar 18+ en hoe de jeugdconsulenten daar het beste bij kunnen aansluiten.

Dit onderzoek is uitgevoerd bij het CJG in gemeente X. Het CJG is een organisatie die de Jeugdwet uitvoert vanuit de gemeente. Het CJG is er voor alle vragen, tips, ondersteuning, jeugdhulp en zorg voor kinderen en jongeren van 0 tot 23 jaar en hun opvoeders. De jeugdconsulenten van het CJG hebben uiteenlopende expertises op het gebied van kinderen en jongeren. Naast de expertises kennen de jeugdconsulenten de weg in het sociale domein. De jeugdconsulent kan ervoor kiezen om vanuit zijn of haar eigen expertise zelf hulp in te zetten, wanneer er meer nodig is gebruikt de jeugdconsulent zijn of haar kennis uit het sociale domein om de best passende zorgaanbieder in te zetten. In dit onderzoek wordt er gekeken hoe de jeugdconsulenten van het CJG kunnen aansluiten bij de behoeftes die ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+. Het CJG heeft een onduidelijk beeld van de behoeftes van de ouders rondom de overgang van 18- naar 18+. Doordat deze behoeftes niet in beeld zijn is het voor de jeugdconsulenten lastig om bij de ouders en de jeugdigen aan te sluiten.

Het doel van dit onderzoek is het verzamelen van kennis en inzichten over hoe de jeugdconsulenten kunnen aansluiten bij de behoefte van ouders en hun kind van 16+ in de overgang van 18- naar 18+. Met deze kennis worden in dit onderzoeksrapport aanbevelingen geschreven voor het CJG in gemeente X waarmee zij in staat zijn om binnen de gestelde kaders in de verschillende wetten, ouders te betrekken en/of te ondersteunen bij de begeleiding van hun kind in de overgang van 18- naar 18+. Vanuit deze doelstelling is de volgende hoofdvraag geformuleerd: hoe kunnen de jeugdconsulenten van het CJG van gemeente X aansluiten bij de behoefte van ouders en hun kind van 16+ rondom de overgang van 18- naar 18+. Om tot een antwoord te komen op de hoofdvraag heeft er een kwalitatief onderzoek plaats gevonden en zijn er semi gestructureerde interviews afgenomen bij 11 respondenten waarvan 2 jeugdconsulenten en 9 ouders met een kind tussen de 16 en 18 jaar.

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeeronderzoek: van 18- naar 18+. Dit onderzoek is geschreven naar aanleiding van mijn afstuderen aan de opleiding Sociale Studies aan Fontys Hogescholen te Eindhoven. 10 jaar geleden toen ik aan mijn MBO niveau 2 opleiding begon, had ik nooit kunnen bedenken dat ik zou afstuderen op HBO niveau. De eerste twee jaar van de opleiding Sociale Studies heb ik verschillende pieken maar ook hele diepe dalen gekend. Ongeveer één jaar voordat ik begon met de opleiding Sociale Studies kregen wij als gezin te horen dat mijn bonusbroertje leed aan een stofwisselingsziekte genaamd X-ALD. Helaas is hij hieraan op 20 jarige leeftijd overleden op 19 augustus 2017, na een ziektebed van bijna drie jaar. Dit, samen met het idee dat deze opleiding misschien te hoog gegrepen was voor mij, zorgde ervoor dat ik niet lekker in mijn vel zat. Door hiervoor professionele hulp te zoeken en veel te praten over mijn situatie, zowel op school als in mijn privésituatie maakte dat ik beter kon relativeren en weer beter in mijn vel ging zitten. Het overlijden is het absolute kantelpunt geweest waarna het weer beter ging. Het idee dat hij rust had en niet meer hoefde te vechten tegen deze verschrikkelijke ziekte zorgde voor opluchting. De laatste twee jaar van mijn opleiding heb ik dan ook als erg positief ervaren. Vooral tijdens mijn stage bij het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] in gemeente X, waar ook dit afstudeeronderzoek heeft plaatsgevonden, heb ik ontzettend veel geleerd. Ik kan met trots zeggen dat ik de afgelopen jaren, maar ook de jaren voor de opleiding sociale studies, ben gevormd tot de persoon die ik nu ben.

Het onderzoeksthema is in overleg met Ingrid Haerkens (Coördinator CJG) en Alemke van Baren (Kwaliteitsmedewerker CJG) tot stand gekomen. Dit onderzoek is geschreven voor het CJG in gemeente X met als doel hoe de jeugdconsulenten van het CJG het beste kunnen aansluiten bij de behoefte van ouders die zij hebben rondom de overgang van 18- naar 18+.

Op de eerste plaats wil ik Ingrid Haerkens, Alemke van Baren en Suzanne Meekelenkamp (kwaliteitsmedewerker CJG) bedanken voor de prettige samenwerking die er is geweest en het meedenken tijdens mijn afstudeeronderzoek. Ook wil ik mijn onderzoeksdocent Hanneke van Lieshout bedanken voor de prettige begeleiding, positieve feedback en kritische blik die zij heeft gehad gedurende het afstudeeronderzoek. Tot slot wil ik de belangrijkste personen uit mijn omgeving bedanken die mij hebben ondersteund tijdens het afstudeeronderzoek, dit zijn mijn vriendin Karlijn Sommers, vader Wim Geurts en bonusmoeder Amelie Geurts.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Koen Geurts

Overloon, 26 juni 2020

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord	3
Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1: context en probleemschets	7
1.1 Probleemanalyse	7
1.2 Probleemschets (+verificatie).....	11
1.3 Onderzoeksdoelstelling	11
1.4 Hoofd- en deelvragen.....	12
1.5 Begripsafbakening	12
Hoofdstuk 2: theoretisch kader.....	14
2.1 Zelfredzaamheid-Matrix	14
2.2 Ouderbetrokkenheid	15
2.3 Discretionaire ruimte.....	16
2.4 Samenwerken	17
Hoofdstuk 3: methodologie	20
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef.....	20
3.2 Dataverzamelmethode	21
3.3 Meetinstrument	22
3.4 Data-analyse	22
Hoofdstuk 4: resultaten.....	24
4.1 Feitelijke steekproef	24
4.2 De belangrijkste behoeftes van ouders en kinderen	24
4.3 De belangrijkste levensdomeinen om zelfredzaamheid te vergroten	26
4.4 Begeleiding van jeugdconsulenten.....	28
Hoofdstuk 5: conclusie en aanbevelingen.....	31
Conclusie	31
5.1 conclusie deelvragen	31
5.2 Conclusie hoofdvraag	32
Aanbevelingen.....	32
5.3 Aanbeveling 1, brief.....	32
5.4 Aanbeveling 2, warme overdracht	33
5.5 Aanbeveling 3, inkoop	34
5.6 Aanbeveling 4, vertrouwenspersoon	34

Hoofdstuk 6: discussie.....	36
6.1 Betekenis en bruikbaarheid.....	36
6.2 Sterkte- zwakteanalyse.....	36
Literatuurlijst	38
Bijlage	40
Bijlage 1, topiclijst ouders	40
Bijlage 2, topiclijst jeugdconsulenten.....	41
Bijlage 3, codeboom	43

Inleiding

Op het moment dat een jongere zijn of haar 18^e verjaardag viert, is diegene volgens de wet volwassen. Geen kind of jongere meer, maar nog wel steeds met dezelfde problemen. Vanaf het 18^e levensjaar wordt er van jongeren verwacht dat zij meer zelf regelen. Van het afsluiten van een zorgverzekering tot het omgaan met geld. Misschien gaat de jongere werken of op zichzelf wonen, of gaat de jongere nog naar school. Hoe dan ook, steeds meer beslissingen neem je zelf. Volwassen worden is een proces dat geleidelijk verloopt met vallen en opstaan (Niessen & van der Vegt, 2018). Voor de meeste jongere is het geen probleem om 18 te worden, zij bereiden zich daarop voor met de steun van hun ouders. Voor kwetsbare jongeren die zorg en ondersteuning behoevend zijn, is dit lastiger. Voor hen verandert er, naast de problematieken die al spelen, ineens erg veel in wetgeving en beleid. Het bereiken van de 18 jarige leeftijd betekent dat zij plotseling volwassen zijn (Buisman, Hilverdink, de Jong & Vink, 2018).

Dit onderzoek is uitgevoerd bij het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] in gemeente X. Ook het CJG in gemeente X ervaart net als andere gemeenten de overgang van 18- naar 18+ als knelpunt. In samenspraak met de coördinator en kwaliteitsmedewerker van het CJG is er gekozen voor het volgende onderwerp: *“Hoe kunnen de jeugdconsulenten van het CJG in gemeente X het beste aansluiten bij de behoeftes van ouders rondom de overgang van 18- naar 18+”*. Voor dit onderwerp is gekozen omdat het CJG in gemeente X niet duidelijk in beeld heeft wat de knelpunten zijn die ouders ervaren, welke behoefte zij hebben rondom de overgang van 18- naar 18+ en hoe de jeugdconsulenten van het CJG hier het beste bij kunnen aansluiten. Het onderwerp is actueel en wordt naast het CJG in gemeente X door meerdere gemeenten ervaren. Daarnaast is het onderzoeken van dit onderwerp van belang omdat ouders vaak de belangrijkste belangenbehartigers zijn en zij hun kind het beste kennen, zij kennen de geschiedenis, wat hij of zij wel of niet leuk vindt, moeilijk vindt en wat het kind wel of niet kan helpen (Daamen, 2017). Om een antwoord te krijgen op de hoofdvraag wordt in dit onderzoek ingegaan op de behoeften van ouders rondom de overgang van 18- naar 18+. Wat hebben zij nodig om deze zo soepel mogelijk te laten verlopen. Daarnaast wordt er gekeken naar de levensdomeinen die voor ouders belangrijk zijn bij de overgang van 18- naar 18+. Tot slot wordt er onderzocht hoe de jeugdconsulenten van het CJG het beste kunnen aansluiten bij deze behoeftes.

Het onderzoek bestaat uit zes hoofdstukken. Hoofdstuk 1 is de context en probleemschets. Vanuit de probleemanalyse waarbij de problemen op macro, meso en microniveau zijn beschreven komen de probleemstelling en onderzoeksdoelstelling voort, wat leidt tot de hoofd- en deelvragen. In de begripsafbakening worden de belangrijkste begrippen voor dit onderzoek toegelicht. In het tweede hoofdstuk, het theoretisch kader worden verschillende theorieën toegelicht die betrekking hebben op het onderwerp van dit onderzoek. Hoofdstuk 3 gaat in op de methodologie waarin de steekproef, populatie en het meetinstrument tot stand zijn gekomen en wordt toegelicht op welke manier de dataverzameling en data- analyse zijn uitgevoerd. Vervolgens zijn in hoofdstuk 4 de resultaten vanuit de interviews uitgewerkt en gekoppeld aan de theorie voortkomend uit het theoretisch kader. Hoofdstuk 5 beschrijft de conclusie van de hoofd- en deelvragen. Tevens zijn er in dit hoofdstuk aanbevelingen geschreven voor het CJG. Tot slot wordt in hoofdstuk 6 de discussie beschreven. Hierin wordt de betekenis en bruikbaarheid van dit onderzoek beschreven en is er een sterkte-zwakteanalyse opgesteld.

Hoofdstuk 1: context en probleemschets

1.1 Probleemanalyse

In de probleemanalyse wordt op macroniveau een vergelijking gemaakt hoe de overstap van 18- naar 18+ zowel internationaal als nationaal verloopt. Deze vergelijking wordt gemaakt omdat Nederland van verschillende landen kan leren hoe de Jeugdwet ingevuld en uitgevoerd kan worden. Op mesoniveau wordt er in kaart gebracht hoe de overgang van 18- naar 18+ op gemeentelijk niveau verloopt en wat voor de gemeenten en professionals de knelpunten zijn. Op microniveau worden de knelpunten voor de jongeren en hun ouders weergegeven rondom de overgang van 18- naar 18+.

Vergelijking van 18- naar 18+ op internationaal niveau:

Niet alleen in Nederland zijn kwetsbare zorgjongeren die 18 worden een belangrijk aandachtspunt. Uit internationaal onderzoek blijkt dat jongeren die voor hun 18^e zorg ontvangen, bijvoorbeeld in een instelling of pleeggezin, niet goed worden voorbereid op hun overgang naar volwassenheid en op veel domeinen minder presteren (Buisman, Hilverdink, de Jong & Vink, 2018). In het onderzoek van het Nederlands Jeugdinstituut komt naar voren dat de wetgeving in het sociaal domein in Denemarken, Noorwegen, Engeland en Duitsland meer samenhang heeft en minder of geen schotten kent. Deze landen hebben in hun beleid specifiek aandacht voor de leeftijdsgroep 16 tot 27 jaar. Dit helpt de gemeenten en uitvoerende professionals in bovengenoemde landen, uit verschillende domeinen om beter samen te werken, informatie uit te wisselen en ondersteuning voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar ononderbroken te organiseren. In deze landen is de nazorg een integraal onderdeel van de wet die de jeugdhulp bepaalt (Buisman et. al., 2018).

Net als in Nederland zijn in Denemarken, Duitsland, Engeland, Finland, Noorwegen en Zweden de gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg. Naast de verantwoordelijkheden van de gemeente hebben verschillende landen één specifieke wet waarin alle verantwoordelijkheden ten aanzien van kinderen en jongeren staan vastgelegd. Zo heeft Noorwegen de Barnevernloven (kinderbeschermingswet) en heeft Denemarken de bredere Serviceloven wet (Wet op de Maatschappelijke Voorzieningen). In de Serviceloven worden alle verantwoordelijkheden en organisatorische voorwaarden binnen het jeugdbeleid beschreven (Berg-le Clercq, Bosscher & Vink, 2012). In Duitsland omvatten de Kinder- und Jugendhilfe (adviescentra en kinderscherming) de gehele voorzieningen in de jeugdketen. De Kinder- und Jugendhilfe is een onderdeel van het sociaal recht in Duitsland en is gericht op alle jongeren tot 27 jaar. In Engeland is er één aparte wet voor zorgverlaters, ook wel de Care Leavers Act genoemd. In deze wet zijn verschillende afspraken gemaakt voor jongeren die de zorg verlaten en niet teruggaan naar het gezin van herkomst en dus zelfstandig (moeten) worden (Buisman et. al., 2018). In Nederland is de overgang van 18- naar 18+ in de (jeugd)hulp zeer complex, dit heeft mede te maken met de verschillende betrokken partijen, meerdere wettelijke kaders en de verwevenheid tussen verschillende domeinen. Vanaf de 18e verjaardag valt een jeugdige onder één van de vier verschillende wetten. Dit zijn de verlengde jeugdhulp, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Zorgverzekeringswet (Zvw) en de Wet langdurige zorg (Wlz). De persoonlijke situatie van iemand bepaalt welke wet van toepassing is (Niessen & van der Vegt, 2018).

In deze alinea wordt de integrale aanpak in Denemarken, Noorwegen, Engeland en Duitsland verder toegelicht. Zo zijn in Denemarken de gemeenten wettelijk verplicht om minimaal zes maanden voordat een jongere die jeugdzorg ontvangt, 18 jaar wordt, een actieplan op te stellen voor nazorg. Het actieplan wordt in overleg met de jongere gemaakt. Tijdens dit overleg wordt onder andere de eventuele nazorg, onderwijs en de toegang tot de arbeidsmarkt besproken. De Serviceloven wet regelt de voorzieningen voor jongeren tussen de 18 en 22 jaar die ondersteuningbehoevend zijn. De ondersteuning is gericht op een zo soepel mogelijke overgang naar een zelfstandig leven. Voor de Deense jongeren uit de residentiële setting die na hun 18^e niet fulltime in een residentiële setting worden geplaatst, zijn de gemeenten verplicht om jongere tot hun 23^e een contactpersoon aan te

wijzen. De jongeren uit de residentiële setting moeten de mogelijkheid hebben om voor korte momenten terug te vallen (Buisman et. al., 2018). In Noorwegen zijn volgens Buisman et. al. (2018) twee diensten belangrijk voor de ondersteuning van kwetsbare jongvolwassenen. Deze diensten zijn de barneverntjenesten (afdeling jeugd en gezin) en lokale NAV-kantoren. De barneverntjenesten zijn verantwoordelijk voor de implementatie van de Jeugdwet. Zij hebben de bevoegdheid om voor jongeren die voor hun 18^e levensjaar een vorm van ondersteuning ontvingen, de jeugdhulpmaatregel te verlengen of om een nieuwe maatregel in te zetten tot de jongeren hun 23^e levensjaar hebben bereikt. Het NAV-kantoor biedt jongeren ondersteuning bij hun overgang naar volwassenheid. Het NAV-kantoor kijkt mee op financieel gebied, bij de zoektocht naar een baan en bij het vinden van een geschikte woning (Buisman et. al., 2018). Alle gemeenten in Engeland hebben volgens de Care Leavers Act de verplichting om alle 'care leavers' een persoonlijk adviseur (youth personal advisor (YPA) aan te wijzen. De YPA begeleidt de jongeren tot hij of zij 25 jaar is. De jongere en de YPA stellen samen een pathway (toekomst) plan op. Dit plan wordt opgesteld vanaf het moment dat een jongere 16 jaar is en wordt iedere 6 maanden opnieuw bekeken en/of aangepast. In het pathway plan worden afspraken opgesteld rondom de financiën, opleiding, woonmogelijkheden en de vaardigheden van de jongere (Buisman et. al., 2018). Duitsland heeft twee definities voor jeugdzorgverlaters. Dit zijn jongeren die stoppen met (lichte) hulp of ondersteuning in hun eigen omgeving en jongeren die kortere of langere tijd residentiële zorg of pleegzorg ontvingen. Wettelijk loopt de jeugdhulp door tot 21 jaar, wanneer nodig kan de jeugdhulp tot 27 jaar worden voortgezet als doorgaande hulp. Uit de praktijk blijkt dat dit alleen gebeurt in zeer schrijnende situaties. De jeugdhulp voor adolescenten tussen de 18 en 27 jaar is niet verplicht. Deze jeugdhulp wordt uitgevoerd door lokale uitvoeringsinstanties en kan daardoor per gemeente verschillen. Het doel van deze jeugdhulp is dat adolescenten de ontwikkeling bereiken die past bij het socialisatieniveau in deze leeftijdsfase. De doelgroep van deze wet bestaat uit jongeren die individuele ondersteuning nodig hebben op weg naar zelfstandigheid (Buisman et. al., 2018). De overgang van 18- naar 18+ is in Nederland zeer complex. De toelichting van de integrale aanpak die gebruikt wordt in Denemarken, Noorwegen, Engeland en Duitsland is relevant voor dit onderzoek omdat zij de overgang van 18- naar 18+ op een andere manier vorm geven.

In bovenstaande alinea komt naar voren dat jeugdigen in Denemarken, Noorwegen, Engeland en Duitsland langer gebruik kunnen maken van de Jeugdwetten die daar gehanteerd worden. Dit heeft als doel dat de adolescent de ontwikkeling bereikt die passend is bij het socialisatieniveau behorend bij de levensfase. In een rapport van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving geeft Professor Therese van Amelsvoort, bijzonder hoogleraar transitiepsychiatrie aan de Universiteit van Maastricht aan dat waar de zorgbehoefte het grootst is, Nederland het systeem in tweeën deelt. In de ontwikkeling van jongeren bestaat er geen kantelpunt waarop zij van de ene op de andere dag wilsbekwaam of volwassen zijn. De weg naar volwassenheid is een langdurig proces, wat soms moeiteloos verloopt en soms met horten en stoten gaat. Het proces naar volwassenheid begint rond het 10de tot 12de levensjaar en wordt rond het 25ste levensjaar afgerond. In de adolescentie periode is het brein nog volop in ontwikkeling. Tijdens de adolescentie ontstaat er een discrepantie tussen de ontwikkeling van emotieregulatie, impulscontrole en het vermogen tot langetermijnplanning. Deze discrepantie ontstaat in een levensfase wanneer er van alles gebeurt. Vanaf het 18^e levensjaar krijgen jongeren ineens alle rechten en plichten van een volwassene en zijn zij daar zelf voor verantwoordelijk. Deze verantwoordelijkheid betekent dat jongeren stressvolle keuzes moeten gaan maken op het gebied van o.a. de opleiding, beroep, sociale contacten en/of liefdesrelaties (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2018).

Knelpunten voor gemeenten en hulpverleners:

In Nederland voeren de gemeenten de Jeugdwet uit, daarbij ervaren zij verschillende knelpunten. Knelpunt een is dat het budget ontoereikend is. Het tweede knelpunt is de leeftijdsgrens van 18- naar 18+. Als derde knelpunt geven de gemeenten aan dat het lastig is om domeinoverstijgend te werken tussen de Jeugdwet en andere wetten (Friele, 2018). Vanaf het moment dat jongere 18 worden krijgen zij te maken met andere wetten dan de Jeugdwet. Uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet komt naar

voren dat de overgang van 18- naar 18+ een belangrijk knelpunt is voor de gemeenten. In kleine gemeenten met minder dan 25.000 inwoners wordt de leeftijdsgrens vaker als knelpunt aangegeven (66%). In de grotere gemeenten met 100.000+ inwoners geeft 33% aan de overgang van 18- naar 18+ als knelpunt te ervaren. Uit een enquête gehouden door een samenwerkingsverband tussen het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), VNG, Movisie en Divosa komt naar voren dat 55% van de gemeenten de overgang van 18- naar 18+ als knelpunt zien. Het gaat hierbij om de overstap van jeugdhulp naar volwassenen zorgprogramma's en de voorbereiding daar naartoe. (Friele, 2018). Door de ontschotting van geldstromen zouden gemeenten beter in staat moeten zijn om integraal beleid te ontwikkelen en maatwerk te bieden. In de eerste evaluatie van de Jeugdwet wordt geconcludeerd dat de verschillende zorgwetten, zoals de Jeugdwet, Wmo, Zorgverzekeringswet en Wet langdurige zorg niet vanuit één integrale visie en wetgeving zijn opgesteld. De verschillende integrale visies en wetgeving maken het voor gemeenten lastig om integraliteit te realiseren. De onduidelijkheid rond deze schotten wordt door gemeenten, aanbieders en cliënten als belemmerend ervaren. Een voorbeeld hiervan is de afbakening van de Jeugdwet met de Wmo, de Wet langdurige zorg en de Zorgverzekeringswet. Deze onduidelijkheden zorgen mede voor knelpunten bij de voortzetting van hulp aan jongeren die 18 jaar worden, wat er voor kan zorgen dat zij tussen wal en schip vallen (Friele, 2018).

Gemeenten zijn verplicht om in een beleidsplan vast te leggen op welke wijze zij zorg dragen voor de continuïteit van zorg voor jongeren, die door het bereiken van de leeftijdsgrens van 18 jaar en in sommige gevallen 23 jaar niet langer in aanmerking komen voor zorg vanuit de Jeugdwet maar deze zorg wel nodig hebben. Uit een onderzoek gehouden door de inspectie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2017) geeft 32% van de geënquêteerde beleidsmedewerkers aan dat er in hun gemeente een beleidsplan is. Van de overige beleidsmedewerkers geeft 32% aan dat de betreffende gemeente geen beleidsplan heeft en 36% aan niet te weten of de betreffende gemeente een beleidsplan heeft. In het kader van de enquêtes hebben tien gemeenten hun beleidsplan beschikbaar gesteld. In 6 van de 10 beleidsplannen wordt de continuïteit van zorg voor jongeren die door de leeftijdsgrens niet langer in aanmerking komen voor zorg vanuit de Jeugdwet ook daadwerkelijk benoemd. Dit betekent dat het percentage gemeenten met een beleidsplan waarin de continuïteit van zorg wordt meegenomen in werkelijkheid waarschijnlijk lager ligt (inspectie SZW, 2017).

In opdracht van 16-27, een samenwerkingsverband tussen het Nederlands Jeugdinstituut, Movisie, Ingrado, Divosa, ExpEx, VNG, het Rijk en de gemeenten heeft De ArgumentenFabriek (2019) een knelpuntenkaart opgesteld, waarin de knelpunten die professionals ervaren worden weergegeven rondom de overgang van 18- naar 18+. Professionals ervaren dat zij geen ruimte hebben of zien om de overgang van 18- naar 18+ soepel te laten verlopen. Ook weten, durven en kunnen professionals en hun leidinggevendenden niet buiten de kaders denken als de situatie daarom vraagt. Daarnaast ervaren de professionals dat gemeenten niet altijd voldoende kennis of expertise hebben om haar beleid en individuele begeleiding af te stemmen op de behoeftes van de jongeren. Tevens ervaren de professionals verschillende knelpunten die zich bij de jongeren voordoen. De inhoud van toekomstplannen sluit vaak niet aan bij de behoeftes, leefwereld en sociaal-emotionele ontwikkeling van de jongeren. Bovendien hebben de jongeren vaak veel begeleiders die hun plannen zelden bundelen waardoor de samenhang in deze plannen ontbreekt. Tenslotte ervaren professionals dat de jongeren nergens terecht kunnen als ze niet in een traject zitten, bijvoorbeeld wanneer ze niet binnen bestaande regels passen of net uit een traject komen (De ArgumentenFabriek, 2019).

Knelpunten voor de jongeren en hun ouders:

Crone & Sommer (2017) geven aan dat jongeren in de periode van 10 tot 22 jarige leeftijd uitgroeien tot (jong)volwassene. Deze periode wordt ook wel de adolescentie genoemd. De adolescentie kent drie verschillende fases waarvan de late adolescentie de laatste fase is en loopt van 16 tot 22 jaar. De volledige hersenontwikkeling loopt door tot minimaal het 25^e levensjaar. Gedurende adolescentie vinden er op drie verschillende niveaus ontwikkelingen plaats in de hersenen. De cognitieve ontwikkeling zorgt ervoor dat je kunt denken, leren en rationeel redeneren. De emotionele

ontwikkeling zorgt ervoor dat jongvolwassenen intense emoties beter kunnen controleren. Tijdens de sociale ontwikkeling krijgt de jongvolwassene meer inzicht in zichzelf en anderen. Er zijn verschillende factoren die een rol spelen bij de bedreiging van een gezonde hersenontwikkeling. Verstoorde slaap, alcohol, pesten en verschillende hersenaandoeningen zoals angststoornissen, depressie, schizofrenie en eetstoornissen zijn voorbeelden van bedreigingen van een gezonde ontwikkeling in de hersenen. Bovengenoemde hersenaandoeningen komen in de adolescentie vaker tot uiting, hierbij speelt een mix van genen en omgevingsfactoren een belangrijke rol (Crone & Sommer, 2017). Het Nederlands Jeugdinstituut geeft in een werkagenda aan dat 15% van de jongeren tussen de 16 en 27 jaar in Nederland kwetsbaar zijn. Onder kwetsbare jongeren wordt verstaan dat zij problemen hebben op één of meerdere leefgebieden en daar enige vorm van ondersteuning of hulp bij nodig hebben. Het kan gaan om schulden, geen goede plek om te wonen, een complexe thuissituatie, verslaving, geen werk, schooluitval of een achterstand in de ontwikkeling. Voor deze kwetsbare jongeren valt het niet mee om volwassen te worden omdat er ineens veel verandert. Op het moment dat een jongere 18 jaar wordt belandt hij of zij vanuit de beschermende omgeving van school en jeugdhulp vanuit de Jeugdwet, ineens in de vraaggerichte Wmo en de meer eisen stellende Participatiewet (Jansen & Wijnen, z.j.).

In een rapportage die is opgesteld door Andersson Elfers Felix een bureau voor maatschappelijke vraagstukken, benoemen Niessen & van der Vegt (2018) 28 knelpunten die spelen bij de overgang van 18- naar 18+. De 13 belangrijkste knelpunten zijn onderverdeeld in de volgende categorieën: algemene knelpunten, de overgang naar verlengde jeugdhulp, overgang naar de Wmo, de overgang naar de Zvw en de overgang naar de Wlz. De jongeren en hun ouders worden niet goed voorbereid op de overgang naar andere hulp, jongeren moeten vaak van hulpverlener wisselen, de overgang brengt een beslismoment met zich mee en de jongeren en ouders weten niet goed waar ze terecht kunnen voor hulp, worden gezien als de belangrijkste algemene knelpunten. Bij de overgang naar verlengde jeugdhulp zijn de onbekendheid met de verlengde jeugdhulp en de beperkte inzet van verlengde jeugdhulp de belangrijkste knelpunten. Verder zijn bij de Wmo de knelpunten dat het als te licht en te weinig ontwikkelingsgericht wordt ervaren. Tevens zijn er te weinig mogelijkheden voor een combinatie van wonen en zorg. Ook de overgang naar de Zvw brengt belangrijke knelpunten met zich mee. Dit zijn het gebrek aan aanbod voor adolescenten, er onvoldoende zorgaanbieders zijn gecontracteerd door de verzekeraar, de zorg uit de Zvw onder het eigen risico valt en de wachtlijsten bij de GGZ vaak erg lang zijn. Tenslotte is het belangrijkste knelpunt rond de overgang naar de Wlz dat er vaak onrealistische Wlz aanvragen worden gedaan (Niessen & van der Vegt, 2018). Het samenwerkingsverband 16-27 omschrijft verschillende knelpunten rondom de overgang van 18- naar 18+. De knelpunten benoemd door samenwerkingsverband 16-27 sluiten aan op of zijn een toevoeging op bovengenoemde knelpunten. De knelpunten zijn op 4 domeinoverstijgende thema's geselecteerd, levensloopbenadering, Jeugd GGZ/ volwassen GGZ, een driehoek van onderwijs- arbeidsmarkt- zorg en inkomen, schulden en hierbinnen ook huisvesting (16-27, 2017). Opsomming van de knelpunten:

- Maatschappelijke ondersteuning wordt alleen geboden aan jongeren van 18+, niet voor 18-;
 - Bij het aanvragen van een voorziening worden vaak minimumleeftijden en aanvraagtermijnen gehanteerd. Jongeren kunnen hierdoor niet altijd vanaf hun 18^e verjaardag de ondersteuning ontvangen die zij nodig hebben;
 - Jongeren die langdurige zorg hebben ontvangen, kunnen vanaf hun 18^e zorgmoe zijn en zetten vanaf hun 18^e de zorg direct stop;
 - Jongvolwassenen die vanuit detentie uitstromen ervaren knelpunten bij het inschrijven in woonplaatsen, vinden van huisvesting, zorg en inkomen;
 - Jongeren kunnen vanaf hun 18^e niet altijd meer terecht bij dezelfde behandelaar;
 - Jongeren vermijden GGZ-zorg vanwege het eigen risico dat zij moeten betalen;
 - Jongeren ervaren onvoldoende ondersteuning bij het halen van een startkwalificatie of het vinden van werk;
 - De verhouding tussen inkomen en huisvestingskosten is een knelpunt
- (16-27, 2017).

In de eerste evaluatie van de Jeugdwet geeft Friele (2018) aan dat 1 op de 4 ouders van jeugdigen tussen de 15 en 18 jaar aan dat er is gesproken over hulp in de toekomst wanneer de jeugdige 18+ is. De meerderheid, 3 op de 4 ouders geeft aan dat dit (nog) niet is gebeurd. Bij de ouders uit het onderzoek ontstaat de indruk dat het niet vaak voorkomt dat zij in een vroegtijdig stadium betrokken worden bij de vraag over de continuering van de zorg na hun 18^e jaar. Daarnaast hebben de ouders ook de indruk dat er vanaf het 18^e jaar ook nog geen duidelijkheid is over de continuering van de zorg. Volgens de respondenten uit het onderzoek komt het weinig voor dat er ook daadwerkelijk afspraken worden gemaakt over de toekomstige hulp. Uit het onderzoek lijkt het er daarmee op dat kinderen en ouders niet in een vroegtijdig stadium betrokken worden bij de toekomstige hulp (Friele, 2018). Ouders spelen een belangrijke rol in het leven van kinderen en worden gezien als de belangrijkste personen van het kind. Dit komt doordat zij veel invloed hebben op de ontwikkeling, ouders kunnen de ontwikkeling stimuleren, bevorderen maar ook schaden. Ouders zijn voor het werken met kinderen een onmisbare schakel. De eerste reden is omdat zij de belangrijkste belangenbehartigers zijn. ten tweede kennen ouders het kind, zij weten de geschiedenis, wat het wel of niet leuk vindt, moeilijk vindt en wat het kind wel of niet kan helpen. Tenslotte vormt het gezin een belangrijk leefdomein voor de kinderen (Daamen, 2017).

1.2 Probleemschets (+verificatie)

Uit de probleemanalyse blijkt dat er sinds de nieuwe Jeugdwet, rondom de overgang van 18- naar 18+ meerdere knelpunten worden ervaren door zowel gemeenten, hulpverleners en jeugdigen. Uit onderzoek blijkt dat er bij drie op de vier ouders met een kind tussen de 15 en 18 jaar nog niet is gesproken over de toekomst wanneer de jeugdige 18+ is. Vanuit de literatuur is er weinig bekend welke knelpunten ouders ervaren, wat zij willen en nodig hebben om hun kind te begeleiden in de overgang van 18- naar 18+. Echter is bekend dat ouders de belangrijkste personen zijn in het leven van een kind en zij op verschillende manieren de ontwikkeling van het kind kunnen stimuleren, bevorderen of schaden. Ook voor het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] in gemeente X is het onduidelijk welke knelpunten ouders ervaren, wat zij willen en nodig hebben om hun kind te begeleiden in de overgang van 18- naar 18+. Tevens is het onduidelijk wat ouders kunnen bijdragen aan de overgang van hun kind van 18- naar 18+. Doordat het CJG in gemeente X niet in beeld heeft wat voor ouders de knelpunten zijn, wat zij willen en nodig hebben om hun kind te begeleiden in de overgang van 18- naar 18+, is het mogelijk dat er niet altijd de juiste begeleiding aan de jeugdige geboden wordt.

Verificatie vanuit de praktijk:

De coördinator en kwaliteitsmedewerker van het CJG in gemeente X geven beiden aan dat het belangrijk is dat ouders met gezag betrokken worden in de overgang van hun kind rondom de overgang van 18- naar 18+. Ouders hebben in de meeste gevallen het gezag over de jeugdige tot 18 jaar. Voor de inzet van jeugdhulp verblijf vanuit de Jeugdwet dienen ouders tot aan de 18^e verjaardag toestemming te geven, voor overige jeugdhulp vanuit de Jeugdwet dienen ouders toestemming te geven tot aan de 16^e verjaardag. De coördinator van het CJG in gemeente X geeft aan dat ouders altijd meegenomen moeten worden in de zorg. Hierdoor is het dus belangrijk om te onderzoeken hoe ouders zo goed mogelijk betrokken en/of ondersteund kunnen worden in de overgang van 18- naar 18+ van hun kind. Daarnaast dienen de ouders doorgaans als stabiele factor voor de jeugdige en zijn de jeugdconsulenten van het CJG passanten die tot de 18^e verjaardag betrokken blijven.

1.3 Onderzoeksdoelstelling

Het doel van dit onderzoek is het verzamelen van kennis en inzichten hoe jeugdconsulenten kunnen aansluiten bij de behoefte van ouders en hun kind van 16+ in de overgang van 18- naar 18+. Met deze kennis worden in dit onderzoeksrapport aanbevelingen geschreven voor het CJG in gemeente X waarmee zij in staat zijn om binnen de gestelde kaders in de verschillende wetten, ouders te betrekken bij de begeleiding van hun kind in de overgang van 18- naar 18+.

1.4 Hoofd- en deelvragen

Hoofdvraag:

- Hoe kunnen de jeugdconsulenten van het CJG van gemeente X aansluiten bij de behoefte van ouders en hun kind van 16+ rondom de overgang van 18- naar 18+?

Deelvragen:

- Welke behoefte hebben ouders van kinderen van 16+ rondom de overgang van 18- naar 18+?
- Welke levensdomeinen zijn voor ouders belangrijk om de zelfredzaamheid van de jeugdige te vergroten?
- Welke begeleiding kunnen de jeugdconsulenten bieden aan ouders?

1.5 Begripsafbakening

Begrip:	Betekenis:
Begeleiding	Het CJG heeft verschillende taken en verantwoordelijkheden die het vanuit de Jeugdwet moet uitvoeren. Een van de verantwoordelijkheden is jeugdige begeleiden rondom beperkingen in de zelfredzaamheid en de maatschappelijke participatie (Nederlands Jeugdinstituut, 2020). Van jeugdige die 18 jaar worden wordt verwacht dat zij zelfredzaam zijn.
CJG (Centrum voor Jeugd en Gezin)	Het CJG is een team van brede professionals die zelf jeugdhulp verlenen en zo nodig flexibele jeugdhulp of een individuele voorziening inzetten (Overheid, 2017). Het centrum voor Jeugd en Gezin is werkzaam vanuit de gemeente en is de organisatie waarvoor dit onderzoek wordt geschreven.
Jongere	In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de benaming jongere. Wanneer er gesproken wordt over een jongere gaat het over zowel jongens als meiden in de leeftijdscategorie van 16 tot en met 18 jaar. De jongere staan op de drempel om de overgang te maken van 18- naar 18+. In dit onderzoek wordt onderzocht hoe de jeugdconsulenten van het CJG de ouders van de jongere kunnen betrekken bij de begeleiding van de overgang van 18- naar 18+.
Jeugdconsulenten	De Jeugdconsulenten, ook wel jeugdprofessionals genoemd, zijn werkzaam in een basisteam dat wordt aangeduid met CJG of BJG. De jeugdconsulenten verlenen zelf jeugdhulp en wanneer nodig zetten zij een individuele voorziening in. Dit houdt in dat een zorgaanbieder de jeugdhulp aanbiedt, een voorbeeld hiervan is jeugdhulp vanuit de GGZ. Alle jeugdconsulenten, werkzaam bij gemeente X hebben verplicht een SKJ registratie (Beleidsstuk gemeente X, 2017). In dit onderzoek wordt er onderzocht welke begeleiding de jeugdconsulenten kunnen bieden aan ouders rondom de overgang van 18- naar 18+.
Levensdomeinen	Bij de overgang van 18- naar 18+ wordt er op verschillende levensdomeinen meer zelfstandigheid verwacht. De belangrijkste levensdomeinen zijn zelfstandig wonen, werk, school, sociale relaties en zelfredzaamheid. (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2016). De verschillende levensdomeinen worden gedurende het onderzoek als richtlijn gebruikt om te onderzoeken waar de behoefte van de jeugdige en hun ouders liggen.
Ouders	Als er in dit onderzoek over ouders gesproken wordt, gaat het om de gezaghebbende ouders met een kind in de leeftijdscategorie van 16 tot en met 18 jaar. In dit onderzoek wordt onderzocht hoe de jeugdconsulenten van het CJG de ouders van de jeugdige kunnen betrekken bij de begeleiding van de overgang van 18- naar 18+.
Overgang van 18- naar 18+	Wanneer jongeren 18 jaar worden verandert de omgeving. De betrokkenheid van de ontvangen zorg vanuit de jeugdhulp eindigt bij volwassenheid, mits er sprake is van verlengde jeugdhulp. Vanaf het moment dat jongeren 18 zijn moeten zij zelfstandig beslissingen

	maken. De meeste jongeren leren dit vanzelf met vallen en opstaan doordat zij ondersteuning krijgen van ouders en vrienden. Voor kwetsbare jongeren is de overgang van 18- naar 18+ niet vanzelfsprekend en hebben daar ondersteuning bij nodig (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2016).
Zelfredzaamheid	Zelfredzaamheid wordt gedefinieerd als het zelf realiseren van een acceptabel niveau van functioneren op de belangrijke domeinen van het dagelijks leven. Tevens wordt iemand als zelfredzaam gezien wanneer nodig de juiste hulp te organiseren op het moment dat er een daling van het functioneringsniveau dreigt of plaatsvindt, die niet zelfstandig voorkomen over verholpen kan worden (Addink, Lekkerkerker, van Yperen & van Dam, 2017).

Hoofdstuk 2: theoretisch kader

In hoofdstuk 1, de probleemanalyse, is de aanleiding voor dit onderzoek beschreven. Vanuit de probleemanalyse en de opgestelde hoofd- en deelvragen wordt in dit hoofdstuk het theoretisch kader uitgewerkt. Dit is een onderzoek naar de behoefte van ouders en hun kind rondom de overgang van 18- naar 18+. Vanaf de 18^e wordt er vanuit de maatschappij meer zelfstandigheid verwacht, daarom wordt in de eerste paragraaf de Zelfredzaamheid-Matrix [ZRM] uitgewerkt. In paragraaf 2 wordt de term ouderbetrokkenheid toegelicht omdat hun behoeftes worden onderzocht en zij een belangrijke rol spelen rondom de overgang van 18- naar 18+. Vervolgens wordt in de derde paragraaf de discretionaire ruimte verkend. Dit is relevant omdat er in de literatuur wordt aangegeven dat professionals weinig tot geen ruimte ervaren om de overgang van 18- naar 18+ soepel te laten verlopen. Tenslotte wordt in paragraaf 4 het belang van samenwerken uitgewerkt omdat er bij de overgang van 18- naar 18+ verschillende partijen betrokken kunnen worden zoals de jeugdige, ouders, gemeenten en betrokken zorgaanbieders.

2.1 Zelfredzaamheid-Matrix

Door Lauriks, Buster, de Wit, van de Weerd, Theunissen, Schonenberger en Fassaert (2014) wordt zelfredzaamheid gedefinieerd als het zelf realiseren van een acceptabel niveau van functioneren op de belangrijke domeinen van het dagelijks leven. Wanneer nodig door de juiste hulp in te schakelen op het moment dat er een daling van het functioneringsniveau dreigt of plaatsvindt, wat iemand niet zelfstandig kan voorkomen of verhelpen (Lauriks et. al., 2013). De ZRM wordt in de praktijk gebruikt om te meten hoe zelfredzaam iemand is (Lauriks et. al., 2013). De ZRM is relevant voor dit onderzoek omdat er in de probleemanalyse naar voren komt dat jongeren vanaf hun 18^e levensjaar ineens alle rechten en plichten van een volwassene krijgen en daar zelf verantwoordelijk voor zijn. Tevens komt in de probleemanalyse naar voren dat de adolescentie begint tussen het tiende en twaalfde levensjaar en rond het vijftiende levensjaar wordt afgerond (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2018). Volgens Tieleman (2015) is de adolescentie, de periode waarin de jeugdige toe groeit naar zelfredzaamheid en volwassenheid. In de periode van adolescentie moet er in de ontwikkeling veel gebeuren voordat iemand geestelijk of maatschappelijk volwassen is. Tijdens de adolescentie doorstaan jeugdigen een lichamelijke ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, persoonlijkheidsontwikkeling, groei van autonomie, sociale ontwikkeling en een morele ontwikkeling (Tieleman, 2015). Het is niet vanzelfsprekend dat deze ontwikkelingen bij alle jongeren even soepel verlopen. Er zijn verschillende risicofactoren die de ontwikkeling en dus de zelfredzaamheid van adolescenten kunnen belemmeren. Het samenwerkingsverband 16-27 maakt onderscheid tussen verschillende groepen jongeren in een kwetsbare positie. Sommige jongeren vallen onder meerdere groepen. De kwetsbare groepen bestaan uit dak- en thuisloze, jongeren met een licht verstandelijke beperking, jongeren met een jeugdbeschermings- en/of jeugdreclasserings maatregel, onzichtbare jongeren, probleemjongeren, risicjongeren, spookjongeren, thuiszitters, voortijdig schoolverlaters en alleenstaande minderjarige vluchtelingen (16-27, z.j.).

Lauriks et. al. (2013) omschrijven zelfredzaamheid niet als alleen redzaamheid. Om een acceptabel niveau van functioneren te behouden of bereiken, is het belangrijk om gebruik te maken van de vaardigheden, expertise, middelen en mogelijkheden van anderen. Onder anderen wordt familie, vrienden maar ook hulpverleners verstaan, zij kunnen helpen in het behouden of bereiken van een acceptabel niveau van functioneren. Vragen om hulp aan anderen wanneer iemand die nodig heeft wordt verstaan onder zelfredzaamheid. Bij het vragen om hulp is het belangrijk dat de ander begrijpt hoe hij of zij jou kan helpen zelfredzaam te worden of blijven. Daar tegenover staat dat je op tijd hulp moet vragen, wanneer je wacht tot een ander jouw problemen opmerkt en hulp aanbiedt, ben je niet zelfredzaam (Lauriks et. al., 2013). In de probleemanalyse komt naar voren dat met drie op de vier ouders die een kind hebben tussen de 15 en 18 jaar nog niet is gesproken over de overgang van 18- naar 18+. Voor dit onderzoek is het relevant om ouders te betrekken waarbij zij door middel van vaardigheden, expertise, middelen en mogelijkheden kunnen bijdragen aan de zelfredzaamheid van de jeugdige. De ZRM is ingedeeld op vijf niveaus van zelfredzaamheid, waarbij het laagste niveau

minimale zelfredzaamheid is en het hoogste niveau maximale zelfredzaamheid is. De niveaus van zelfredzaamheid worden weergegeven met een score tussen 1 en 5:

1. Acut probleem, de situatie is onhoudbaar;
2. De jeugdige is niet zelfredzaam, de situatie verslechtert wanneer er niet wordt ingegrepen;
3. Beperkte zelfredzaamheid, de situatie is op dit moment stabiel maar minimaal toereikend;
4. Voldoende zelfredzaamheid;
5. Bovengemiddelde zelfredzaamheid

(Lauriks et. al., 2013).

De ZRM is een bewerking van het Amerikaanse instrumentarium van Self-Sufficiency Matrices en is tot stand gekomen door middel van een vertaal- en consensusprocedure. Dit heeft geresulteerd in een instrument dat zelfredzaamheid op elf verschillende levensdomeinen meet (Fassaert, Lauriks, van de Weerd, de Wit & Buster, 2013). In een wetenschappelijk tijdschrift van Fassaert et.al. (2013) komt naar voren dat uit onderzoek naar de betrouwbaarheid van de ZRM een onderliggend construct wordt gemeten, waarvan de samenhang goed is. Tevens was ook de overeenstemming tussen beoordelaars gelijkwaardig (Fassaert et.al., 2013). In deze alinea worden de elf levensdomeinen van de ZRM verder omschreven. Lauriks et. al. (2013) omschrijft in het domein financiën drie aspecten van inkomsten en uitgaven, dit zijn: de hoogte van inkomsten en uitgaven, de bron van inkomsten en het beheer en dynamiek van eventuele schulden. Onder het domein dagbesteding wordt verstaan, het hebben van werk en/of het volgen van een traject dat leidt naar werk. Bij de zelfredzaamheid rondom huisvesting wordt er gekeken naar de stabiliteit en kwaliteit van wonen. Vervolgens wordt er onder zelfredzaamheid met betrekking tot huiselijke relaties verstaan, de vorm en kwaliteit van relaties met wie een huishouden wordt gedeeld. Zelfredzaamheid met betrekking tot geestelijke gezondheid gaat over de aan- of afwezigheid van geestelijke problemen en hoe daarmee omgegaan wordt. Verder wordt de lichamelijke gezondheid gekenmerkt door de aan- of afwezigheid van een lichamelijke aandoening en hoe de persoon hiermee omgaat. Dit kunnen zowel kortdurende als langdurende aandoeningen zijn. Gevolgd door zelfredzaamheid met betrekking tot verslaving. Hierbij gaat het over drugs, gok en alcoholgebruik en in welke mate dit invloed heeft op het dagelijks functioneren. Hierna wordt de zelfredzaamheid rondom activiteiten van het dagelijks leven beschreven. Het gaat hierbij om het uitvoeren van alledaagse activiteiten en de uitvoering daarvan zoals, voor jezelf zorgen en het uitvoeren van huishoudelijke taken. Bij de maatschappelijke participatie wordt de mate waarin de persoon deel neemt aan maatschappelijke, gestructureerde activiteiten en organisaties bedoeld. Tenslotte beschrijft de Zelfredzaamheid-Matrix de zelfredzaamheid die betrekking heeft op justitie. Bij justitie wordt er gekeken of de persoon op dat moment of in het verleden in aanraking is geweest met politie of justitie (Lauriks et. al., 2013). De elf levensdomeinen van de ZRM zullen gebruikt worden bij het opstellen van de interviewvragen hierdoor kan er een beeld geschetst worden welke levensdomeinen ouders relevant vinden om de zelfredzaamheid van de jeugdige te vergroten.

2.2 Ouderbetrokkenheid

De term ouderbetrokkenheid kent verschillende definities. Kassenberg (2013) omschrijft in de theorie drie verschillende vormen van ouderbetrokkenheid. De eerste vorm is ontwikkelingsstimulerend gedrag van ouders, dit uit zich door het bieden van een veilige en stabiele omgeving, het stimuleren van de intellectuele ontwikkeling, gesprekken tussen ouders en kind maar ook het geven van het goede voorbeeld. De tweede vorm die Kassenberg (2013) omschrijft is vrijwillige inzet. Naast de ondersteuning in de thuissituatie kunnen ouders bijvoorbeeld betrokken zijn op de school, peuterspeelzaal, kinderdagverblijf of sportvereniging. Hierbij gaat het over formele vormen zoals medezeggenschapsraden en ouderraden, maar ook informele vormen zoals hand- en spandiensten. Deze vormen zijn niet direct gericht op het eigen kind en kan aangeduid worden met het begrip ouderparticipatie (Kassenberg, 2013). Ouderparticipatie gaat over de actieve deelname van ouders aan activiteiten op o.a. school (Prins, Wienke & van Rooijen, 2013). Uit een onderzoek van Desforges en Abouchaar (2003) komt naar voren dat ouderparticipatie geen effect heeft op de leerprestaties van de eigen kinderen. Echter zorgt ouderparticipatie wel voor een betere relatie tussen ouders en professionals, wat kan bijdrage voor een goed partnerschap (Desforges & Abouchaar, 2003).

Tenslotte omschrijft Kassenberg (2013) de sterkte van het sociale netwerk als belangrijke vorm van ouderbetrokkenheid. Betrokkenheid van de gehele leefomgeving draagt bij aan het gezond opgroeien van kinderen, hierin spelen familie, vrienden, buren en professionals een belangrijke rol. Professionals kunnen ondersteuning bieden rondom formele en informele netwerken die betrokken zijn bij de ouders en kinderen (Kassenberg, 2013).

Voor effectieve hulpverlening is goede besluitvorming essentieel, voor de beoordeling van wat er aan de hand is tot de beslissing over wat er moet gebeuren om een probleem aan te pakken. De beslissingen die hulpverleners maken over effectieve hulp bij problemen in de opvoeding of ontwikkeling vraagt van hulpverleners een professionele houding, keuzes die gebaseerd zijn op wetenschappelijke of praktijkkennis en het betrekken van ouders en kinderen bij de besluitvorming (Bartelink, 2011). In Engeland hebben ze het CAF (Common Assessment Framework) ontwikkeld voor professionals die werken met jeugdigen en gezinnen met aanvullende, complexe of acute zorgbehoeften. Het CAF is een theoretisch raamwerk waarmee in samenspraak met jeugdige en ouders behoeften vroegtijdig kunnen worden opgespoord, voordat er grote problemen ontstaan. Het doel is om vast te stellen wat er nodig is om opvoeden en opgroeien te ondersteunen. Het CAF betreft ouders en jeugdigen tijdens de analyse en het beslissingsproces, waarin de ontwikkelingsbehoeften van de jeugdige centraal staan. Daarnaast biedt het CAF professionals, jeugdigen en ouders een gezamenlijke taal wat de samenwerking en afstemming mogelijk maakt. Naast het vaststellen van de behoeften vormt het CAF ook de basis voor het beslissen van de gewenste zorg voor de jeugdige en ouders (Bontje, 2012). Het raamwerk van CAF is onderverdeeld in drie verschillende domeinen die de ontwikkeling van de jeugdige kunnen beïnvloeden: de ontwikkelingsbehoeften van het kind, de capaciteiten van ouders en verzorgers en de factoren in het gezin en omgeving, zie figuur 1 (Bontje, 2012).

Figuur 1: *Common Assessment Framework* (Bartelink, 2011).

Het CAF geeft aan dat het belangrijk is om ouders en jeugdigen te betrekken om goede beslissingen te nemen in de hulpverlening. Daarom is het relevant om te onderzoeken hoe de jeugdconsulenten van het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] van gemeente X ouders kunnen betrekken bij de begeleiding van hun kind in de overgang van 18- naar 18+. De ontwikkelingsbehoeften van het kind, de opvoedingscapaciteit en gezins- en omgevingsfactoren uit het CAF worden als middel gebruikt om de resultaten van deelvraag een, twee en drie te onderbouwen, ondersteunen of te relativeren.

2.3 Discretionaire ruimte

Volgens van Gerdingen (2016) is sociaal werk een vak waarbij goed opgeleide professionals, burgers optimaal ondersteunen, begeleiden en zo nodig direct helpen. De professionals werken in de directe leefwereld van cliënten en burgers. Zij worden gedreven vanuit morele waarden, ethiek en hun

professionele deskundigheid. Het handelen van een professional gaat samen met de discretionaire ruimte, de vrijheid om zelfstandig te oordelen en handelen. Het liefste met voldoende ruimte om regels soepel te hanteren, zodat professionals voor het individu kunnen doen wat nodig is (van Gerdingen, 2016). In de probleemanalyse komt naar voren dat professionals geen ruimte hebben of ervaren om de overgang van 18- naar 18+ soepel te laten verlopen. Ook weten, durven en kunnen professionals en hun leidinggevendenden niet buiten de kaders denken als de situatie daarom vraagt (De ArgumentenFabriek, 2019). Van Gerdingen (2016) vraagt zich af, wanneer sociaal werkers onderdeel worden van het ambtelijk apparaat, zij dan de professionele ruimte krijgen die succesvolle oplossingen vergemakkelijken? Voor de sociaal werker kunnen ethische dilemma's ontstaan, dit komt doordat doen wat nodig is voor de cliënt niet altijd strookt met doen wat nodig is voor de gemeente. Bijvoorbeeld, gemeenten hebben een financieel belang en zijn niet gebaat bij de opschaling en doorverwijzing naar duurdere vormen van ondersteuning of hulpverlening. Het dilemma wat speelt op bovengenoemd voorbeeld is, kies je als professional voor de beste zorg voor de cliënt of voor de werkgever die onder andere het salaris van de professional en het hulpverleningstraject betaalt. Dit soort dilemma's kunnen een gevaar vormen voor professioneel handelen en daarmee het hulpverleningstraject van de cliënt beïnvloeden (van Gerdingen, 2016). Bij de overgang van 18- naar 18+ kan de jeugdconsulent verschillende belemmeringen tegen komen die te maken hebben met de discretionaire ruimte. Wanneer iemand 18 jaar wordt komen er nieuwe wetten om de hoek kijken. Om de overgang zo soepel mogelijk te laten verlopen wordt er samengewerkt met professionals uit verschillende organisaties en vanuit de verschillende wetten die er zijn. De professionals vanuit de verschillende organisaties kijken ieder door hun eigen bril. Dit kan er voor zorgen dat de verschillende professionals niet altijd op een lijn liggen. Volgens Movisie (2017) is het belangrijk dat sociale professionals zich laten horen om de discretionaire ruimte te behouden. De professionals zijn degenen die het sociale beleid in de dagelijkse praktijk uitvoeren. Zij zien wat er ontbreekt in het beleid en weten als geen ander hoe mensen daardoor in de problemen kunnen komen. De professionals hebben de mogelijkheid om professionele ruimte te pakken en hun kennis en invloed te gebruiken om het management, ambtenaren en politici scherp te houden en handvatten te bieden voor verbeteringen en oplossingen (Movisie, 2017).

Wanneer uit de resultaten blijkt dat de jeugdconsulenten bij het CJG bij gemeente X ervaren dat zij weinig discretionaire ruimte hebben, kunnen de vier stappen waarmee de professionele ruimte kenbaar gemaakt kan worden, meegenomen worden bij de uitwerking van de aanbevelingen. Wanneer er weinig discretionaire ruimte wordt ervaren is het tevens belangrijk om te onderzoeken hoe en op welke gebieden de jeugdconsulenten dat ervaren.

2.4 Samenwerken

In de probleemanalyse is beschreven dat jongeren vanaf hun achttiende niet meer onder de Jeugdwet vallen maar onder een van de vier andere wetten, verlengde jeugdhulp, Wmo, Zvw en Wlz. Om de best passende vervolghulp te organiseren is het belangrijk dat de Jeugdconsulenten van het CJG samenwerken met andere organisaties die hun beleid uitvoeren onder een van de andere wetten. Tevens is het belangrijk dat in de samenwerking met andere organisaties ook de ouders en jeugdige betrokken worden. Hammelburg, Lubbers en Nauta (2014) geven aan dat samenwerking tussen zorgverleners en een optimale communicatie tussen de patiënt en zorgverleners, de zorg voor de patiënt beter maken.

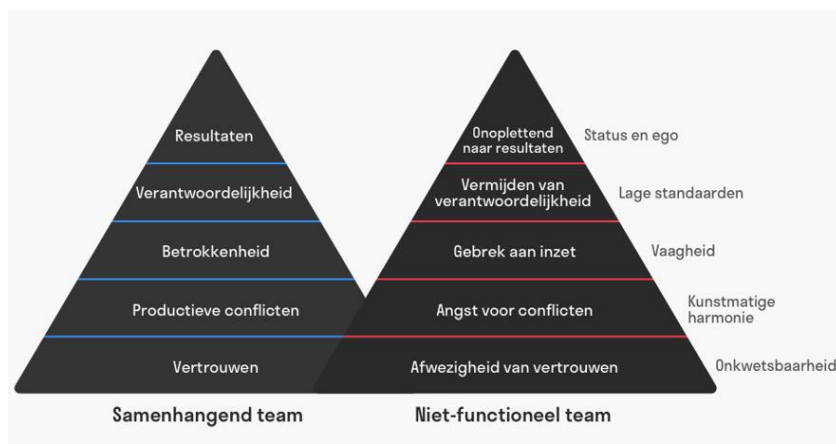
Volgens Abblas en Vos (2014) dragen de volgende factoren bij aan het verbeteren van de samenwerking:

- *De samenstelling van het team:* door teamleden te kiezen die over de juiste kennis en vaardigheden beschikken. Daarnaast is het belangrijk dat de teamleden met elkaar kunnen opschieten;
- *Planning en organisatie van het werk:* het is belangrijk dat er een doelbepaling, planning, verdeling en toewijzing van taken, afstemming, controle en bijsturing aanwezig is;

- *Prestatienormen*: door goed te kunnen presteren is het belangrijk dat iedereen het zelfde doel heeft, er ruimte is voor feedback en de betrokkenheid en zeggenschap van de groepsleden zo groot mogelijk is;
- *Cohesie*: de cohesie kan vergroot worden door zelf teamleden te laten kiezen en door een gemeenschappelijke vijand te kiezen (doelacceptatie);
- *Teambuilding*: de teambuilding kan vergroot worden door aandacht te besteden aan de manier waarop groepsleden met elkaar en de groepstaken omgaan, waardoor tekorten in de samenwerking kunnen worden opgespoord en opgeheven

(Alblas et. al., 2014).

Janse (2018) omschrijft voor Toolshero, een organisatie die praktische wetenschap in de vorm van modellen, theorieën en methodes presenteert, de vijf lagen van de piramide van Lencioni. De piramide van Lencioni is gebaseerd op vijf valkuilen die een goede teamwork kunnen belemmeren. Kenmerkend aan de piramide van Lencioni is dat de onderste laag voldoende gesteund moet worden voordat er gebouwd kan worden aan de volgende lagen in de piramide (Janse, 2018). De piramide van Lencioni is relevant voor dit onderzoek omdat er bij de overgang van 18- naar 18+ verschillende partijen betrokken kunnen worden, waarmee samengewerkt moet worden.

Figuur 2: *Piramide van Lencioni* (Janse, 2018).

Het fundament van de piramide van Lencioni bestaat uit vertrouwen. Wanneer er geen vertrouwen is zal het team uiteenvallen. Om vertrouwen te winnen is het belangrijk om de teamleden te leren kennen. Dit maakt het uitspreken van sterke of zwakke punten van iemand gemakkelijker. Het durven geven van opbouwende feedback is essentieel in het opbouwen van vertrouwen. Het is belangrijk dat de teamleden zich kwetsbaar durven op te stellen door fouten toe te geven, zodat frustraties kunnen worden uitgesproken (Janse, 2018). Laag twee bestaat uit productieve conflicten versus kunstmatige harmonie. Wanneer er in groepen samengewerkt wordt komen er met regelmaat conflicten voor. De conflicten zorgen voor een sterkere samenwerking, mits de conflicten worden uitgesproken. Teams die conflicten aangaan vergaderen levendig, actief en gaan in dat conflict opzoek naar een oplossing voor het echte probleem. Het is lastig om conflicten aan te gaan, de angst voor confrontaties zorgt ervoor dat conflicten vaak niet worden uitgesproken. Wanneer niemand zich uitsprekt ontstaat er schijnvrede en komt de onderste steen nooit boven (Janse, 2018). In de derde laag van de piramide van Lencioni wordt betrokkenheid versus vaagheid beschreven. Betrokken teamleden zorgen voor duidelijkheid en steun. De betrokkenheid van teamleden kan alleen hoog zijn wanneer de eerste twee lagen aanwezig zijn binnen het team. Wanneer een team opereert als eenheid kunnen er snel keuzes gemaakt worden zonder te twijfelen, voor- en tegenargumenten zijn al gehoord op het moment van beslissen. Op het moment dat er vaagheid heerst in het team zijn de leden niet met elkaar en de werkzaamheden betrokken (Janse, 2018). Het op een na laatste niveau is verantwoordelijkheid versus lage standaard. In het team is het belangrijk dat zowel de groepsleden als individu verantwoordelijkheden nemen en de groep als geheel verantwoordelijkheden neemt. Wanneer de

verantwoordelijkheid wordt genegeerd en er niet op gewezen wordt, zorgt dat onderling voor verschillende opvattingen over de vereiste kwaliteit van resultaten. Tevens kan het niet nemen van verantwoordelijkheid leiden tot gemiste deadlines of belangrijke afspraken (Janse, 2018). Tenslotte bestaat de piramide van Lencioni uit resultaten versus status en ego. Op het moment dat er frustratie heerst binnen het team hebben de teamleden de neiging om zich meer te richten op iets anders dan de doelstelling. Focus en vastberadenheid zijn belangrijk om tot goede resultaten te komen. Een team dat gefocust is ervaart meer succes en minimaliseert individualistisch gedrag. De leider heeft hierin een belangrijke rol door de beoogde resultaten vast te stellen en altijd objectief te blijven (Janse, 2018).

Samenwerken is belangrijk om de overgang van 18- naar 18+ zo soepel mogelijk te laten verlopen. Naast de jeugdige en ouders die betrokken moeten worden bij de te vervolgen hulp, komen er verschillende nieuwe organisaties aan bod die de vervolghulp inzetten. Samen met de jeugdige, ouders en de nieuwe organisaties zal er afgestemd moeten worden welke hulp er ingezet gaat worden of wat er nodig is om de overgang zo soepel mogelijk te laten verlopen. Voorheen hebben jeugdconsulenten met verschillende organisaties, uit verschillende wetten samengewerkt met betrekking tot de overgang van 18- naar 18+. Aan de hand van de verschillende fasen in de Piramide van Lencioni wordt er gekeken hoe de eerdere samenwerkingsverbanden zijn verlopen en wat er mogelijk nodig is om deze samenwerking in de toekomst beter te laten verlopen.

Hoofdstuk 3: methodologie

In hoofdstuk drie is beschreven op welke wijze de onderzoeksvragen worden beantwoord. Er zijn verschillende onderzoeken gedaan rondom de overgang van 18- naar 18+. Bij deze onderzoeken zijn voornamelijk de gemeenten, hulpverleners en jeugdigen bevroegd. Omdat er nog maar weinig bekend is over de behoefte van ouders rondom de overgang van hun kind van 18- naar 18+, is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Door een kwalitatief onderzoek staan de behoeften van de betrokken actoren centraal. In dit hoofdstuk is de onderzoekspopulatie en de steekproef, de dataverzamelmethode, het meetinstrument en de data-analyse omschreven.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

Populatie:

Bij de populatie is er bepaald welke personen, groepen, afdelingen of organisaties interessant zijn voor het onderzoek, ook wel de onderzoekseenheden genoemd (Boeije, 2014). Dit onderzoek bestaat uit twee onderzoekseenheden. De eerste onderzoekseenheid zijn ouders met een kind in een kwetsbare positie, in de leeftijd van 16 tot en met 18 jaar. De jeugdconsulenten van het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] in gemeente X vormen de tweede onderzoekseenheid. Alle kinderen van 0 tot 18 jaar met uitloop tot 23 jaar en hun ouders met een hulpvraag vallen onder de doelgroep van het CJG. De jeugdconsulenten van het CJG hebben verschillende expertises. Deze expertises variëren o.a. in het jonge kind, psychiatrie, rouwverwerking, pubers etc. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de hoofdvraag zijn de jeugdconsulenten geïnterviewd die hun expertise hebben in het werken met pubers. Hiervoor is gekozen omdat zij de meeste ervaring hebben in het werken met de doelgroep van dit onderzoek.

De twee onderzoekseenheden hebben verschillende homogene en heterogene kenmerken:

- *Homogene kenmerken ouders:* ze hebben allemaal een kind in de leeftijd van 16 tot en met 18 jaar met een kwetsbare positie.
- *Heterogene kenmerken ouders:* leeftijd ouders, geslacht ouders, geslacht kind, de mate van kwetsbaarheid van het kind, de gezinssituatie en culturele achtergrond.
- *Homogene kenmerken jeugdconsulenten:* de functie jeugdconsulent, mate van contact met cliënten en de expertise in pubers.
- *Heterogene kenmerken jeugdconsulenten:* het geslacht, de leeftijd, de opgedane werkervaring.

Steekproef:

Bij een kwalitatief onderzoek wordt er gebruikt gemaakt van een doelgerichte steekproeftrekking, dit wil zeggen dat uit de onderzoekspopulatie doelgericht onderzoekseenheden worden geselecteerd. Deze onderzoekseenheden vertegenwoordigen of representeren bepaalde kenmerken waardoor de probleemstelling goed bestudeerd kan worden (Boeije, 2014). In dit onderzoek is de steekproeftrekking die is gebruikt, gebaseerd op de literatuur. De relevante categorieën zijn de ervaren knelpunten de betrokkenheid van ouders. De ervaren knelpunten zijn relevant omdat er vanuit de literatuur voornamelijk bekend is welke knelpunten gemeenten, hulpverleners en jeugdige ervaren rondom de overgang van 18- naar 18+ en er weinig bekend is over de knelpunten die ouders ervaren. Dat er weinig bekend is over de knelpunten die ouders ervaren is meteen een link naar de betrokkenheid van ouders rondom de overgang van 18- naar 18+. In de literatuur komt naar voren dat drie op de vier ouders aangeven niet betrokken te worden bij de overgang van hun kind van 18- naar 18+ (Friele, 2018).

Gedurende het onderzoek zijn er jeugdconsulenten vanuit het CJG betrokken geweest bij de geïnterviewde ouders of het kind. Ouders zijn telefonisch benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. Hierin staat het ouders vrij of ze wel of niet deelnemen aan het onderzoek. Normaal zouden de interviews op kantoor of bij ouders thuis worden afgenomen, afhankelijk van de keuze van ouders. In verband met de maatregelen rondom het Coronavirus was het niet mogelijk om de

interviews op kantoor of bij ouders thuis af te nemen. De interviews zijn telefonisch of via Skype afgenomen, afhankelijk van de voorkeur van ouders. Deze manier van benaderen en interviewen is ook toegepast bij de jeugdconsulenten. De steekproef bestaat uit minimaal tien deelnemende ouders en kan afhankelijk van de animo oplopen naar meerdere deelnemende ouders. Vanuit het CJG zullen er twee jeugdconsulenten deelnemen aan het onderzoek.

3.2 Dataverzamelmethode

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve methode. Voor de kwalitatieve methode is gekozen omdat de onderzoeksvraag antwoord probeert te krijgen welke behoefte ouders hebben en wat voor de ouders belangrijke vaardigheden zijn om zelfredzaamheid te vergroten. Daarnaast probeert de onderzoeksvraag antwoord te krijgen op wat de jeugdconsulenten nodig hebben om te kunnen voorzien in de behoefte van ouders. Om een zo valide en betrouwbaar mogelijk antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag is het van belang dat respondenten hun verhaal kunnen vertellen, opgedane kennis over kunnen dragen en de mogelijkheid hebben om hun perspectief te verduidelijken (Boeije, 2014). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de techniek, semi- of halfgestructureerde interview. Bij deze techniek is een topiclijst gemaakt van verschillende onderwerpen met daarbij behorende open vragen. Voor het opstellen van de topiclijsten zijn theorieën over de zelfredzaamheid-Matrix, ouderbetrokkenheid, discretionaire ruimte en samenwerken gebruikt. Deze komen voort uit het theoretisch kader.

Ethische verantwoording:

Om ethisch verantwoord te kunnen onderzoeken zijn er een aantal keuzes gemaakt zodat de normen en waarden van de respondenten en onderzoeker beschermd blijven. Voordat het onderzoek is gestart zijn er afspraken gemaakt over de rol van de onderzoeker binnen het CJG. De onderzoeker is wekelijks aanwezig bij het CJG. De voortgang van het onderzoek wordt overlegd met de coördinator en kwaliteitsmedewerker. Het benaderen van de eerste onderzoekseenheid, de ouders, wordt gedaan in overleg met de jeugdconsulenten van het CJG, welke tijdens het onderzoek zijn betrokken bij de respondenten. De coördinator heeft beoordeeld of het verantwoord is om de ouders wel of niet te benaderen voor een deelname aan het onderzoek. Ouders die hebben deelgenomen aan het onderzoek ontvangen bij interesse een samenvatting van de resultaten. Deze samenvatting is na afronding van het onderzoek tot stand gekomen. De tweede onderzoekseenheid, de jeugdconsulenten, zijn in overleg met de coördinator van het CJG benaderd. Hierbij is gekeken of hun expertise aansluit bij de doelgroep van dit onderzoek. De jeugdconsulenten die benaderd zijn, staat het vrij om te kiezen of ze wel of niet deelnemen aan het onderzoek. Beide onderzoekseenheden hebben mondeling toestemming gegeven om deel te nemen aan het onderzoek. Deze toestemming is voorafgaand aan het interview opgenomen.

Als de voorlopige resultaten en conclusies zijn uitgewerkt wordt er een presentatie gegeven. Tijdens de presentatie zijn de voorlopige resultaten, conclusies en ideeën rondom de implementatie van de aanbevelingen aan bod gekomen. Tijdens de presentatie zijn verschillende belanghebbende derden aanwezig waaronder de coördinator en beleidsmedewerker van het CJG. De coördinator en beleidsmedewerker hebben het onderzoek van feedback voorzien, zij hebben gelet op de betrouwbaarheid en validiteit, in hoeverre de resultaten en conclusies relevant zijn voor de praktijk en de realiseerbaarheid van de geïmplementeerde aanbevelingen.

Waarborgen van anonimiteit:

Tijdens de telefonische benadering van de respondenten is uitgelegd dat de afnamen van het interview volledig anoniem zal gebeuren. Dit houdt in dat de naam en woonplaats van de respondenten en de gemeentenaam van het CJG, nergens in dit onderzoek worden benoemd. De transcripten en audio- bestanden worden privé gehouden en worden in anonimiteit opgeslagen. De transcripten en audio- bestanden zijn na afloop van het onderzoek verwijderd. Voorafgaand aan het interview zal nogmaals de anonimiteit worden besproken. Bovengenoemde informatie wordt niet in dit onderzoek opgenomen zodat de anonimiteit van de respondenten blijft gewaarborgd. Alleen de

onderzoeker heeft toegang tot deze gegevens. Het waarborgen van de anonimiteit is belangrijk omdat het de kans op waarheidsgetrouwe antwoorden vergroot. Mochten de respondenten vragen hebben over de anonimiteit dan is er de mogelijkheid om deze te stellen voorafgaand aan het interview waarvoor zij telefonisch worden benaderd.

3.3 Meetinstrument

In dit onderzoek zijn twee topiclijsten gebruikt als interviewinstrument, zie Bijlage 1 en 2. De topiclijsten geven richting aan het interview, maar laten genoeg ruimte over aan de respondenten om hun verhaal te kunnen vertellen (Boeije, 2014). Topiclijst een is gericht op de ouders van kinderen tussen de 16 en 18, de tweede topiclijst is gericht op de jeugdconsulenten van het CJG. Om de kwaliteit van het onderzoek te vergroten en de betrouwbaarheid van de interviews, zijn de kernbegrippen en vragen in de topiclijsten gebaseerd op het theoretisch kader en geven antwoord op de deelvragen. Voor het opstellen van de eerste topiclijst is gebruik gemaakt van de in het theoretisch kader benoemde Zelfredzaamheid-Matrix, ouderbetrokkenheid en samenwerken. Voor de zelfredzaamheid-Matrix betekent dat er gevraagd wordt naar de verschillende levensdomeinen die voor ouders belangrijk zijn bij de overgang van 18- naar 18+ en het begrip zelfredzaamheid. De vragen in het interview rondom de theorieën ouderbetrokkenheid en samenwerken zijn afgestemd rondom het belang van de overgang van 18- naar 18+. Topiclijst twee is gebaseerd op de theorieën van de discretionaire ruimte en samenwerken. De discretionaire ruimte is een theoretisch concept en kan door iedereen anders geïnterpreteerd worden. Daarom is de discretionaire ruimte uiteengerafeld. Tijdens het interviews is gevraagd naar de ruimte die jeugdconsulenten ervaren rondom de overgang van 18- naar 18+ en het buiten de kaders durven denken. Bij samenwerken wordt er aan de jeugdconsulenten gevraagd wat zij daar onder verstaan, gerelateerd aan de overgang van 18- naar 18+.

Betrouwbaarheid en validiteit:

Om de validiteit van het onderzoek te vergroten zijn de interviews opgenomen door middel van een geluidsregistratie. Hierdoor ligt de focus volledig op het interview en hoeft de interviewer niet mee te schrijven. Voordat de interviews zijn afgenomen, zijn de topiclijsten besproken met de coördinator en beleidsmedewerker van het CJG, daar waar nodig zijn er aanpassingen doorgevoerd. Daarnaast is de validiteit ook gewaarborgd doordat er meerdere onderzoekseenheden, ouders en jeugdconsulenten, zijn geïnterviewd. Dit maakt het meer valide doordat er vanuit verschillende invalshoeken wordt ingegaan op de hoofdvraag.

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten zijn de interviews over meerdere dagen verspreid en zijn er niet meer dan twee op een dag afgenomen. Dit is gedaan zodat de waarneming van de interviewer niet wordt beïnvloed. De interviews hebben niet langer geduurd dan zestig minuten zodat de respondent en interviewer het gehele interview gefocust kunnen blijven. In verband met de maatregelen rondom het Covid-19 virus zijn de interviews telefonisch afgenomen. Door de maatregelen is het niet mogelijk om de interviews face-to-face, in een rustige ruimte af te nemen. Dit komt niet ten goed van de betrouwbaarheid voor dit onderzoek. Om de betrouwbaarheid toch zoveel mogelijk te waarborgen, zit de interviewer alleen in een rustige ruimte.

3.4 Data-analyse

Analyseren vergroot het inzicht van het onderwerp waardoor de onderzoeksvragen beantwoord en de resultaten gerapporteerd kunnen worden (Boeije, 2014). Voorafgaand aan het analyseren zijn de interviews getranscribeerd. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen zijn de transcripten willekeurig gecijferd van 1 tot 11. In de transcripten is wel onderscheid gemaakt tussen de onderzoekseenheden ouders en jeugdconsulenten. Gebruikte geluidsopnames en transcripten worden na het afronden van het onderzoek verwijderd.

De verzamelde data is doormiddel van coderen verder geanalyseerd. Boeije (2014) beschouwt coderen als belangrijkste hulpmiddel voor het analyseren van de gegevens. Bij het coderen wordt

onderscheid gemaakt tussen thema's of categorieën in de onderzoeksgegevens, deze worden benoemd met een code (Boeije, 2014). Tijdens het coderen is er gebruik gemaakt van drie verschillende fases in het coderen: open, axiaal en selectief coderen:

1. Open coderen: bij het open coderen heeft de onderzoeker alle verzamelde data zorgvuldig doorgelezen en ingedeeld in fragmenten. De relevante fragmenten zijn met elkaar vergeleken en zijn gelabeld. Hieruit is een lijst met codes voortgekomen, ook wel de codeboom genoemd, deze is toegevoegd in de bijlage.
2. Axiaal coderen: in de tweede fase, axiaal coderen worden de codes geïntegreerd rond de centrale categorieën. Tijdens het axiaal coderen is achterhaald welke categorieën belangrijk zijn en is de betekenis van deze categorieën beschreven.
3. Selectief coderen: tijdens het selectief coderen is de nadruk gelegd op de integratie van de bevindingen, dit is gedaan door verbanden te leggen tussen de categorieën zoals in de axiale fase omschreven (Boeije, 2014).

Nadat de verzamelde data is gedoceerd, is dit voorgelegd aan de coördinator en beleidsmedewerker van het CJG. Hierbij is gekeken of er overeenstemming is tussen de coördinator, beleidsmedewerker en onderzoeker over de gecodeerde data.

Hoofdstuk 4: resultaten

In hoofdstuk 4 zijn de resultaten van dit onderzoek beschreven. De resultaten komen voort uit de data die is verzameld vanuit de interviews en de theorie zoals die is beschreven in hoofdstuk 2. In paragraaf 4.1 is de feitelijke steekproef beschreven, in paragraaf 4.2 zijn de behoeftes van ouders beschreven, in paragraaf 4.3 zijn de belangrijkste levensdomeinen beschreven en in paragraaf 4.4 is beschreven welke begeleiding de jeugdconsulenten kunnen bieden.

4.1 Feitelijke steekproef

In dit onderzoek zijn elf respondenten geïnterviewd vanuit twee verschillende onderzoekseenheden, de ouders en de jeugdconsulenten. Het betreft negen ouders en twee jeugdconsulenten werkzaam bij het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG]. Om verwarring te voorkomen zullen de citaten uit dit onderzoek aangeduid worden met jeugdconsulent en ouder. De ouders die zijn geïnterviewd zijn allemaal vrouw en hebben een zoon of dochter in de leeftijdscategorie van zestien tot achttien jaar. Bij een kleine meerderheid van de ouders is de overgang van 18- naar 18+ nog niet besproken, vijf van de negen. In de eerste evaluatie van de Jeugdwet geeft Friele (2018) aan dat bij drie op de vier ouders tussen de vijftien en achttien jaar nog niet is gesproken over hulp in de toekomst wanneer de jeugdige 18+ is (Friele, 2018). De zorgvragen en situaties die jeugdige hebben van geïnterviewde ouders zijn uiteenlopend van downsyndroom tot transgendertransitie en van uithuiswonend tot autisme, ADHD en eetproblematiek. De twee jeugdconsulenten die zijn geïnterviewd hebben beide hun expertise in pubers.

4.2 De belangrijkste behoeftes van ouders en kinderen

Bij de eerste deelvraag is er gekeken naar de behoefte die ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+. Pas wanneer de behoeftes van de ouders in kaart zijn gebracht kunnen de jeugdconsulenten van het CJG hier rekening mee houden. Vanuit de resultaten komen verschillende behoeftes naar voren die ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+.

De meerderheid van de ouders geeft aan dat zij zelf verantwoordelijk zijn om te beginnen over de overgang van 18- naar 18+. Hierbij gaat het over het zetten van de eerste stap rondom de overgang van 18- naar 18+. De meeste ouders vinden zichzelf verantwoordelijk omdat zij ook de verantwoordelijke zijn over de jongere. Twee ouders geven aan dat zowel zij als het CJG verantwoordelijk zijn om te beginnen over de overgang van 18- naar 18+. Echter geven acht respondenten aan dat zij het prettig zouden vinden als het CJG ouders zou informeren over de overgang van 18- naar 18+.

“Ik denk dat het misschien wel handig is het Centrum voor Jeugd en Gezin daar het voortouw in te laten nemen, Want ik denk dat er een heleboel ouders zijn die net als wij eigenlijk er gewoon nog niet bij stil gestaan hebben van oh ja het loopt af of dat er ook gewoon ouders zijn die het niet mee krijgen (ouder 5)”.

Door ouders tijdig te informeren over de overgang van 18- naar 18+ worden zij betrokken bij het proces van 18- naar 18+. Ouderbetrokkenheid is belangrijk in de overgang van 18- naar 18+ omdat ouders een belangrijke rol hebben in het leven van een jongere en gezien kunnen worden als de belangrijkste personen van de jongere. Ouders hebben veel invloed op de ontwikkeling van de jongere, zij kunnen de ontwikkeling stimuleren, bevorderen maar ook schaden. De ouders zijn bij het werken met de jongere een onmisbare schakel, zij zijn de belangrijkste belangenbehartigers en zij kennen de jongere, weten wat de geschiedenis is, wat het wel of niet leuk vindt, moeilijk vindt en wat het kind wel of niet kan helpen (Daamen, 2017).

Acht van de negen ouders geven aan geïnformeerd te willen worden over de overgang van 18- naar 18+ omdat zij ontwetend zijn over de overgang van 18- naar 18+. Onder onwetendheid wordt verstaan dat ouders zich niet bewust zijn van de overgang van 18- naar 18+ en dat die er überhaupt aankomt. Daarnaast wordt onder onwetendheid ook verstaan dat ouders niet goed weten wat er allemaal

geregeld moet worden bij de overgang van 18- naar 18+. Een andere reden die ouders geven is dat er meerdere problematieken spelen bij de jongere of binnen het gezin die een hoge prioriteit hebben. Doordat deze problemen zo'n hoge prioriteit hebben zijn ouders zich niet bewust van het feit dat de overgang van 18- naar 18+ eraan komt. Tevens geeft een van de respondenten aan dat zij geïnformeerd zou willen worden omdat zij niet weet hoelang de wachttijden zijn.

Op de vraag hoelang voordat een jongere 18 wordt het CJG ouders zou moeten informeren, zijn de antwoorden uiteenlopend. Twee ouders geven aan geïnformeerd te willen worden bij zestien en half, een respondent bij zeventien, twee een half jaar van te voren. Tevens geven twee ouders aan geen idee te hebben wanneer voor hun het beste moment is om geïnformeerd te worden over de overgang van 18- naar 18+. Een belangrijke reden voor de uiteenlopende antwoorden is omdat ouders niet goed weten wat er allemaal geregeld moet worden rondom de overgang van 18- naar 18+ en hoeveel tijd dat kost. Één van de jeugdconsulenten geeft aan dat er niet een bepaalde leeftijd is waarop zij met haar cliënten de overgang van 18- naar 18+ bespreekt. Zij geeft aan dat dit op maat gebeurt en afhankelijk is van wat de jongere nodig heeft rondom de overgang.

Vier ouders geven aan dat zij geïnformeerd willen worden middels een brief of informatiefolder. Twee ouders geven aan behoefte te hebben aan een informatiebijeenkomst over de overgang van 18- naar 18+. Één jeugdconsulent geeft aan dat er vanuit het CJG pubercursussen worden gegeven aan ouders waarbij de overgang van 18- naar 18+ ook wordt besproken. De overgang van 18- naar 18+ is volgens haar geen vast thema in de pubercursus maar dit zou het wel mogen zijn. Tevens geven meerdere ouders aan dat zij het prettig zouden vinden als er een vaste plek is waar zij alle informatie over de overgang van 18- naar 18+ kunnen vinden, waarvan er een aangeeft dat het voor haar prettig zou zijn als deze informatie online staat op een gezamenlijke plek. Twee andere ouders geven aan dat zij het prettig zouden vinden om met een checklist te werken waarop zij kunnen afvinken wat er allemaal geregeld moet worden bij de overgang van 18- naar 18+.

Vijf van de geïnterviewde ouders geven aan behoefte te hebben aan een warme overdracht wanneer de zorg moet doorlopen na het 18e levensjaar. Één andere ouder geeft aan dat deze overdracht al heeft plaats gevonden en weer één andere ouder geeft aan dat deze overdracht gepland staat wanneer de lopende beschikking bijna afloopt. In dit onderzoek wordt onder warme overdracht verstaan dat een jeugdconsulent de jongere en de ouders doorverwijst naar een Wmo-consulent. Daarin voorziet de jeugdconsulent de Wmo-consulent van informatie over de jongere in het bijzijn van de jongere en ouders.

"Want ik kan me voorstellen dat als ouders toestemming geven dat er bijvoorbeeld wel een warme overdracht plaats kan vinden tussen het CJG en de Wmo. Maar ik weet niet in hoeverre dat ook echt is. Vanuit ons lijkt mij dat zeker handig om te doen (ouder 5)."

Acht van de negen ouders geven aan dat zij het belangrijk vinden dat er gezamenlijk gekeken wordt naar de overgang van 18- naar 18+. Wanneer er gezamenlijk gekeken wordt naar de overgang worden er meerdere partijen betrokken waardoor er samengewerkt moet worden. Het verschil tussen ouderbetrokkenheid en samenwerken is dat er bij samenwerken uitgegaan wordt van het werken met verschillende betrokkenen. De samenstelling van de betrokkenen wordt gezien als een van de belangrijkste factoren. Hierbij is het belangrijk om betrokkenen te kiezen die over de juiste kennis en vaardigheden beschikken (Alblas & Vos, 2014). In dit onderzoek wordt onder samenwerken verstaan dat er gezamenlijk met de jeugdigen, ouders, jeugdconsulenten en eventuele derden gekeken wordt naar de overgang van 18- naar 18+. Bij ouderbetrokkenheid onderscheidt Kassenberg (2013) drie verschillende vormen. Een van deze vormen is de sterkte van het sociale netwerk. Dit komt overeen met samenwerken omdat familie, vrienden maar ook professionals een belangrijke rol spelen bij de sterkte van het sociale netwerk. Een andere vorm die door Kassenberg (2013) wordt omschreven is ontwikkelingstimulerend gedrag van de ouders. Dit uit zich door het bieden van een veilige en stabiele omgeving, het stimuleren van de intellectuele ontwikkeling, gesprekken tussen ouders en kind maar ook het geven van het goede voorbeeld (Kassenberg, 2013). In deze laatste vorm worden dus niet

vanzelfsprekend belangrijke derden zoals jeugdconsulenten betrokken. Naast dat ouders willen dat er gezamenlijk gekeken wordt naar de overgang, geven een aantal ouders aan dat zij het belangrijk vinden dat er overlegd wordt. Weer twee ouders geven aan dat zij het belangrijk vinden dat de jeugdconsulenten van het CJG meedenken met de ouders rondom de overgang van 18- naar 18+.

“Eigenlijk zoals het nu ook gaat, dat je als ouder toch af en toe aan mag sluiten en mag weten wat er speelt om je dochter daarnaast ook nog goed te kunnen begeleiden. Op het moment dat je als ouder met 18 volledig aan de kant wordt gezet kun je als ouder denk ik ook totaal geen goede begeleiding meer geven. Dus het is heel belangrijk dat er toch momenten van communicatie zijn waarin je als ouder meegenomen wordt in wat er speelt (ouder 8)”.

Bij het samenwerken rondom de overgang van 18- naar 18+ geeft een aantal ouders aan dat zij het belangrijk vinden dat de jongere centraal staat. Tevens vinden de ouders het belangrijk dat er vanuit de verschillende betrokken partijen aan één doel gewerkt wordt. Volgens Alblas en Vos (2014) zijn verschillende factoren belangrijk voor een goede samenwerking, een van deze factoren is de prestatienorm. Dit wil zeggen dat iedereen hetzelfde doel heeft, er ruimte is voor feedback en de betrokkenheid en zeggenschap van de groepsleden zo groot mogelijk is (Alblas & Vos, 2014).

De overige belangrijke behoeftes rondom het samenwerken die ouders hebben benoemd zijn eerlijkheid, evalueren, de tijd nemen, taakverdeling en actie-reactie. Een aantal ouders geven aan dat eerlijkheid voor hun heel belangrijk is in een goede samenwerking. In de piramide van Lencioni wordt aangegeven dat vertrouwen het fundament is voor een goede samenwerking. Wanneer er geen vertrouwen is zal het team uiteenvallen, daarvoor is het belangrijk om de teamleden te leren kennen. Hieronder wordt mede verstaan het uitspreken van sterke of zwakke punten, het geven van opbouwende feedback is essentieel voor het opbouwen van vertrouwen (Janse, 2018).

“samenwerking is dan communiceren met elkaar natuurlijk, daarin dan ook eerlijk zijn waar je mankementen zitten, wat je zwakke punten zijn als organisatie ook gewoon kunnen aangeven. Van dit gaan wij niet redden of we gaan het wel proberen maar we weten niet of het succes heeft. Eerlijkheid vind ik daarin heel erg belangrijk (ouder 2)”.

Een andere belangrijke behoefte maar wat direct ook een knelpunt is, is de leeftijdsgrens zoals die nu is voorgeschreven. Drie van de negen ouders geven aan dat zij vinden dat de leeftijdsgrens verlegd moet worden van achttien jaar naar eenentwintig jaar. De voornaamste reden die ouders geven is dat hun zoon of dochter bij het achttiende levensjaar nog helemaal niet als volwassen gezien kan worden. Tevens geeft ook één van de twee jeugdconsulenten aan dat het goed zou zijn als de zorg na de 18e nog zou doorlopen vanuit de Jeugdwet. In enkele gevallen is het mogelijk dat de jeugdhulp doorloopt tot het 23e levensjaar, bijvoorbeeld wanneer de behandeling nog doorloopt na het 18e levensjaar.

“Ja ik vind, die zorg houdt niet op als iemand 18 wordt. Je moet gewoon de zelfde zorg kunnen krijgen, dat moet gewoon doorlopen (jeugdconsulent 2)”.

4.3 De belangrijkste levensdomeinen om zelfredzaamheid te vergroten

Bij deelvraag twee is er gekeken naar de levensdomeinen die ouders belangrijk vinden om de zelfredzaamheid te vergroten en welke valkuilen daarbij komen kijken. Gedurende adolescentie doorstaan alle jeugdigen een lichamelijke ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, persoonlijkheidsontwikkeling, groeit de autonomie, sociale ontwikkeling en een morele ontwikkeling (Tieleman, 2015). Het samenwerkingsverband 16-27 geeft aan dat het niet vanzelfsprekend is dat deze ontwikkelingen bij alle jongeren even soepel verlopen. De volgende risicofactoren die de ontwikkeling van zelfredzaamheid kunnen belemmeren komen voor bij de jongeren van de respondenten: licht verstandelijke beperking, probleemjongeren, thuiszitters en voortijdig schoolverlaters (16-27, z.j.).

Bij de overgang van 18- naar 18+ speelt de zelfredzaamheid een belangrijke rol omdat jongeren vanaf het 18^e levensjaar ineens alle rechten en plichten van een volwassene krijgen waar zij zelf voor verantwoordelijk zijn. Deze verantwoordelijkheid zorgt ervoor dat jongeren stressvolle keuzes moeten

maken op gebieden zoals school, huisvesting en werk etc. (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2018). Verschillende ouders geven aan dat hun zoon of dochter niet in staat is om de verantwoordelijkheid te nemen die verwacht wordt van een volwassene. Volgens Lauriks et. al. (2013) wordt iemand ook als zelfredzaam gezien wanneer hij of zij om hulp vraagt wanneer nodig en daarbij gebruik maakt van de expertise, middelen en mogelijkheden van anderen (Lauriks et. al., 2013). Twee ouders geven aan dat hun zoon of dochter niet om hulp zal vragen wanneer nodig. Vier andere ouders geven aan dat het vragen om hulp afhankelijk is van de situatie en persoon waarvan zij hulp nodig hebben. Een ouder geeft aan dat hun zoon in staat is om hulp te vragen wanneer de situatie daar om vraagt. Tenslotte geeft een ouder aan niet zo goed te weten of hun zoon daartoe in staat is.

“Dat gaat steeds beter. Dat was eerst gewoon absoluut niet en dat doet die nu steeds meer alleen mag het nog wel meer. Het vragen om hulp vinden wij heel erg belangrijk, mede doordat ik zelf nog niet zo heel lang geleden mijn ouders verloren ben op jonge leeftijd. Dat houdt mij wel bezig van stel dat er iets zou gebeuren wil ik wel dat hij zichzelf staande kan houden (ouder 6)”.

Ouders hebben verschillende levensdomeinen benoemd die ook na het 18^e levensjaar nog belangrijk zijn. Acht van de negen ouders geven aan dat hun zoon of dochter na het 18e levensjaar nog enige vorm van begeleiding nodig heeft. Het merendeel van de ouders geeft daarbij aan dat het prettig zou zijn als de zorg of begeleiding snel kan doorlopen en ze niet een heel nieuw traject aan hoeven te gaan. Één ouder geeft aan dat er na de achttiende geen vervolg hoeft te zijn omdat zij het eerst zelf gaan proberen. Daarbij geeft ze wel aan het fijn te vinden als ze zou kunnen terugvallen op iemand zonder daarbij haar hele verhaal opnieuw te moeten vertellen.

“Ja, dat mensen ook weten van oké als ik dan niet meer bij jullie terecht kan, waar moet ik dan wel zijn. Niet dat er dan weer een heel traject komt van ga maar terug naar de huisarts en succes (ouder 4)”.

Naast de zorg die voortgezet moet worden geven alle negen ouders aan dat school voor hen een belangrijk levensdomein is met daarbij het behalen van een startkwalificatie. Beide jeugdconsulenten zien school als belangrijk levensdomein omdat in principe alle jongeren in Nederland een startkwalificatie moeten halen.

“Jongeren moeten eigenlijk in Nederland een startkwalificatie halen, een startkwalificatie is Mbo diploma niveau 2 (jeugdconsulent 1)”.

Verder geven acht van de negen ouders aan dat de sociale relaties een belangrijke rol spelen in het leven van de jongere. De ouders geven aan dat ook zij dit belangrijk vinden, hierin liggen de prioriteiten van de ouders en jongeren op een lijn. Tevens geven zeven van de negen ouders aan dat huisvesting een belangrijk levensdomein is. Echter komt daarbij verschillende keren naar voren dat huisvesting pas op een latere leeftijd een belangrijk levensdomein wordt en niet direct wanneer iemand achttien wordt. Daarnaast is de manier van huisvesten voor de jongeren verschillend, de een wil op kamers en voor de ander moet er gekeken worden voor een woongroep. Tot slot zien de ouders de financiën en verzekeringen als belangrijk onderdeel om te regelen voor het 18^e levensjaar.

Er zijn verschillende risicofactoren die de ontwikkeling van zelfredzaamheid beperken. Vier ouders geven aan dat de prioriteiten die hun zoon of dochter heeft niet altijd op een lijn ligt met de prioriteit die zij als ouders hebben. De prioriteiten liggen voornamelijk bij het levensdomein school niet op een lijn. De jongeren zien vaak (nog niet) het belang van het behalen van een startkwalificatie. Naast de prioriteiten zien vier ouders het niet nemen van verantwoordelijkheid als belangrijke valkuil. Zij geven daarbij aan dat hun zoon of dochter geen verantwoordelijkheid neemt rondom de belangrijkste levensdomeinen zoals school, werk en huisvesting. Een van de jeugdconsulenten geeft aan dat een valkuil kan zijn dat jongeren zorg gaan mijden wanneer zij 18 zijn. Zij mogen hierover zelf beslissen vanaf hun 18^e levensjaar en het komt met enige regelmaat voor dat zij dan geen behoefte meer hebben aan zorg. Vanuit de ouderlijke respondenten is er geen respons gegeven dat zij ervaren dat

hun zoon of dochter zorgmijndend is. Dit kan komen doordat jongeren op het moment van interviewen nog geen achttien waren en ouders nog mee beslisten over het inzetten van hulpverlening.

“ Als een jongere geen zorg wil na de achttiende, dan houdt het op. Kijk, wij kunnen het nog doen vanuit het CJG en jongeren coachen en toch proberen contact met hem te leggen. Maar vanuit de Wmo zeggen ze als hij niet gemotiveerd en normaal begaafd is, dan houdt het voor ons op want dan heeft hij geen hulpvraag (jeugdconsulent 1) ”.

Tevens zien de jeugdconsulenten nog twee andere valkuilen bij de overgang van 18- naar 18+. Het wisselen van hulp(verlener) wordt als knelpunt gezien omdat de jongere opnieuw een vertrouwensband moeten opbouwen met een andere hulpverlener. Daarnaast is het mogelijk dat de zorg die jongeren vanuit de Jeugdwet ontvangen, niet geleverd kan worden vanuit de Wmo. Zij ontvangen daardoor niet de juiste zorg na het 18e levensjaar en vallen als het ware tussen wal en schip.

“ Nou ja goed, de verandering al van hulpverlener hé. Vaak zitten ze al jaren in een traject bij jou als jeugdconsulent en dan moeten ze de overstap naar een vreemde hulpverlener gaan maken (jeugdconsulent 2) ”.

4.4 Begeleiding van jeugdconsulenten

Bij de derde deelvraag is er gekeken welke begeleiding de jeugdconsulenten kunnen bieden aan ouders rondom de overgang van 18- naar 18+. Daarbij wordt rekening gehouden met de ruimte die de jeugdconsulenten ervaren om begeleiding te bieden en de kaders waarin zij moeten werken. Daarnaast is er gekeken wat het CJG als organisatie zou kunnen doen om de overgang van 18- naar 18+ soepel te laten verlopen.

In de interviews hebben de jeugdconsulenten verschillende taken benoemd die aansluiten bij de behoeftes van ouders en daarmee de ouderbetrokkenheid vergroten. Beide jeugdconsulenten geven aan dat een van hun taken is om de zorg af te bouwen of de zorg door te laten lopen wanneer de jongere 18 jaar wordt. Wanneer de zorg door moet lopen schakelen de jeugdconsulenten met een consulent van de Wmo. In overleg met ouders, jongere en de Wmo wordt er gekeken hoe de zorg na het 18^e levensjaar vorm gegeven moet worden. Het schakelen met de Wmo komt overeen met de vijf ouders die behoefte hebben aan een warme overdracht. Tevens hebben acht van de negen ouders aangegeven dat zij verwachten dat er nog zorg nodig is na het 18^e levensjaar van hun zoon of dochter. Wanneer er nog zorg nodig is zal er geschakeld moeten worden met de Wmo omdat zij meekijken voor de zorg na het 18^e levensjaar.

“ Ik merk in mijn werk nu bij het CJG, als ik voorzie dat de hulp door moet lopen dat ik dan al probeer te schakelen met de Wmo om te kijken dat de hulp die ik inzet, dan ook een organisatie is die door de Wmo is ingekocht (jeugdconsulent 1) ”.

In de overgang van 18- naar 18+ kunnen de jeugdconsulenten de betrokkenheid van ouders vergroten door ouders te informeren over de overgang van 18- naar 18+. Zes ouders hebben aangegeven behoefte te hebben om hierover geïnformeerd te worden. Dit sluit aan bij een uitspraak van een jeugdconsulent waarbij ze aangeeft dat het CJG ouders zou mogen attenderen op de overgang van 18- naar 18+.

“ Omdat zij eigenlijk niet voorbereid zijn na de 18+ denk ik dat wij daarin mogelijk iets meer kunnen betekenen naar ouders. Dat we ouders wel bewust maken van goh hij is nou 15 maar het duurt nog maar drie jaar voordat die 18 is (jeugdconsulent 2) ”.

Acht van de negen ouders hebben benoemd dat zij het belangrijk vinden dat er gezamenlijk gekeken wordt naar de overgang van 18- naar 18+. Met gezamenlijk wordt bedoeld dat zowel ouders, jongere en hulpverleners kijken naar de mogelijkheden. Beide jeugdconsulenten hebben verschillende rollen benoemd die zij aannemen bij de overgang van 18- naar 18+ zoals coachend, begeleidend, ondersteunend en bemiddelend. Echter geven de jeugdconsulenten aan dat het niet altijd mogelijk is om gezamenlijk te kijken naar de overgang van 18- naar 18+. Wanneer een jongere zorgmijndend is

kunnen de jeugdconsulenten gezamenlijk met ouders de overgang van 18- naar 18+ bespreken. Dit zal dan ook gericht zijn op het ondersteunen van ouders. Wanneer een jongere niet zorgmijndend is kan er gezamenlijk met ouders, de jongere en hulpverleners gekeken worden naar de overgang van 18- naar 18+.

“Dan kan je eigenlijk alleen maar de ouders ondersteunen want die hebben dan een hulpvraag maar de jongeren niet meer. Dus dan kan je ouders opvoedondersteuning bieden of ouders moeten naar het maatschappelijk werk voor ondersteuning (jeugdconsulent 1)”.

Drie van de negen ouders hebben aangegeven dat zij de leeftijdsgrens van 18 jaar als knelpunt ervaren. De reden daarvoor is dat zij hun zoon of dochter op 18 jarige leeftijd nog niet als volwassene zien. Dit knelpunt wat door ouders wordt ervaren, wordt ook zo ervaren door de jeugdconsulenten. Beide jeugdconsulenten geven aan dat zij niet altijd de discretionaire ruimte ervaren om de zorg die voor het 18^e levensjaar is ingezet door te laten lopen na het 18^e levensjaar. Onder de discretionaire ruimte wordt verstaan dat zij niet altijd de vrijheid ervaren om zelfstandig te oordelen en handelen waarbij ze onvoldoende ruimte ervaren om regels soepel te hanteren zodat zij voor het individu kunnen doen wat nodig is (van Gerdingen, 2016). Dit komt volgens de jeugdconsulenten doordat de zorg die vanuit de Jeugdwet kan worden ingezet, niet altijd door de Wmo ingezet kan worden.

“Nee, die is er niet altijd. Want ik geeft wel eens opvoedondersteuning en dan wordt hij 18 en dan stop dat. Vanuit de Wmo heb je niet echt opvoedondersteuning zoals wij die bieden (jeugdconsulent 1)”.

Naast de taken voor het CJG zien de respondenten ook taken weggelegd voor het CJG als organisatie. Er zijn twee taken die door zowel ouders als jeugdconsulenten zijn benoemd, dit is de inkoop van de zorgaanbieders en preventief te werk gaan rondom de overgang van 18- naar 18+.

Drie ouderlijke respondenten hebben aangegeven dat het fijn zou zijn als er zorgaanbieders worden ingekocht waarbij de zorg na het 18^e levensjaar door zou kunnen lopen. Beide jeugdconsulenten geven ook aan dat wanneer er ruim wordt ingekocht de overgang van 18- naar 18+ soepeler kan verlopen. Daarbij geven zij aan dat de Jeugdwet en de Wmo meer met elkaar zouden moeten afstemmen welke zorgaanbieders zij inkopen. Wanneer na het 18^e levensjaar dezelfde zorg kan doorlopen hoeven jongeren niet van zorg te wisselen. Het wisselen van zorg wordt door de jeugdconsulenten als knelpunt ervaren.

“Dat er meer afstemming is tussen wat er onder de Jeugdwet valt en wat onder de Wmo en dat er meer op elkaar afgestemd wordt in de toekomst (jeugdconsulent 1)”.

Één van de jeugdconsulenten geeft aan dat het helpend zou zijn als er vanuit de gemeente meer preventief wordt ingezet op de overgang van 18- naar 18+. Daarbij geeft zij vanuit haar eigen ervaring aan dat wanneer er preventief gewerkt wordt de drempel veel lager is voor jongeren om binnen te lopen. Een paar ouders hebben benoemd dat een vertrouwenspersoon voor hun zoon of dochter helpend kan zijn waar ze na hun 18^e levensjaar op terug kunnen vallen.

“Als schoolmaatschappelijk werker ben ik heel laagdrempelig, jongeren lopen bij mij vaak heel makkelijk binnen en ik ben ook iemand op de scholen waar ze op terug kunnen vallen (jeugdconsulent 2)”.

Volgens de jeugdconsulent kan er veel meer preventief ingestoken worden op jeugdige van 16 tot 27 jaar. Zij voegt daar aan toe dat zij denkt dat jongere van 18+ het veel fijner zouden vinden om met een maatschappelijk werker te spreken die jongeren van zestien tot drieëntwintig kan begeleiden of ondersteunen. Daarnaast geven twee ouders aan dat een vertrouwenspersoon na het achttiende levensjaar helpend zou kunnen zijn voor hun zoon of dochter. Dit sluit aan op de Jeugdwet zoals die is geregeld in Engeland. In Engeland hebben alle gemeenten de verplichting om alle ‘care leavers’ een persoonlijk adviseur aan te wijzen, ook wel de YPA (youth personal advisor) genoemd. De Ypa begeleidt jongeren tot het vijfentwintigste levensjaar waarin zij samen een toekomstplan opstellen. In het toekomstplan worden afspraken gemaakt over de financiën, opleiding, woonmogelijkheden en de

vaardigheden van de jongere en wordt iedere zes maanden opnieuw besproken (Buisman, Hilverdink, de Jong & Vink, 2018). Tevens is in het Engelse toekomstplan drie van de vier levensdomeinen verwerkt, die door ouders in dit onderzoek als belangrijkste levensdomeinen worden gezien.

Hoofdstuk 5: conclusie en aanbevelingen

In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten van dit onderzoek uitgewerkt. Deze resultaten komen voort uit de theorie en de afgenomen interviews. In dit hoofdstuk worden de conclusies van de deelvragen beschreven, wat zal leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag. Tenslotte worden er in dit hoofdstuk aanbevelingen geschreven die voortvloeien uit de resultaten en conclusie.

Conclusie

5.1 conclusie deelvragen

Bij deelvraag 1 is er gekeken naar de behoefte die ouders met kinderen van 16+ hebben rondom de overgang van 18- naar 18+. Ouders hebben de behoefte om betrokken te worden bij de overgang van 18- naar 18+. Ouders geven daarbij aan geïnformeerd te willen worden over de overgang van 18- naar 18+. De reden daarvoor is omdat ouders aangeven onwetend te zijn over de overgang van 18- naar 18+ en omdat er vaak meerdere problemen spelen binnen het gezin waardoor zij daar niet aan toe komen. Er zijn verschillende manieren van informeren aangegeven zoals een brief, informatiefolder, informatiebijeenkomst of een ouder-pubercursus waarbij aandacht wordt gegeven aan de overgang van 18- naar 18+. Daarnaast is er de behoefte aan een warme overdracht. Bij een warme overdracht worden verschillende partijen betrokken en wordt er gekeken welke zorg het best passend is voor na het 18e levensjaar. Ouders vinden het daarbij belangrijk dat er gezamenlijk naar de overgang wordt gekeken, de jongere centraal staat en er aan één doel gewerkt wordt. Tevens zien de ouders de leeftijdsgrens van 18 jaar als knelpunt. Dit zien zij als knelpunt omdat zij aangeven dat er na het 18e levensjaar nog zorg nodig is, in de meeste gevallen kan de zorg vanuit de Jeugdwet niet doorlopen na het 18e levensjaar en moet er gewisseld worden van zorgaanbieder.

Bij deelvraag 2 is er gekeken naar de belangrijkste levensdomeinen om de zelfredzaamheid van de jongere te vergroten. De zelfredzaamheid speelt een belangrijke rol omdat jongeren vanaf het 18^e levensjaar ineens alle rechten en plichten van een volwassene krijgen. Deze verantwoordelijkheid zorgt ervoor dat jongere stressvolle keuzes moeten maken (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2018). Vanuit de resultaten blijkt dat niet alle jongeren in staat zijn om deze verantwoordelijkheid te nemen. De meeste ouders verwachten dan ook dat er na het 18^e levensjaar nog enige vorm van begeleiding nodig is. Om de zelfredzaamheid te vergroten vinden de ouders de volgende levensdomeinen belangrijk waarin voldaan moet worden: het voortzetten van de zorg na het 18^e levensjaar, het behalen van een diploma of werken, het hebben van sociale relaties, het op orde hebben van de financiën en huisvesting. Ouders zien verschillende risicofactoren die de zelfredzaamheid kunnen belemmeren. De prioriteiten van ouders en jongeren liggen niet altijd op een lijn en zoals eerder benoemd zijn niet alle jongeren in staat om de verantwoordelijkheid te nemen. De jeugdconsulenten voegen als risicofactor toe dat jongeren zorgmijddend kunnen zijn. Daarnaast blijkt dat er vanuit de resultaten ook risicofactoren spelen waar de jongeren zelf geen invloed op hebben. Dit is het wisselen van hulp na het 18^e levensjaar waardoor jongere opnieuw een vertrouwensband op moeten bouwen en dat de zorg vanuit de Jeugdwet niet altijd geleverd kan worden vanuit de Wmo.

Bij deelvraag 3 is er gekeken naar de begeleiding die de jeugdconsulenten kunnen bieden. De jeugdconsulenten hebben verschillende taken benoemd rondom de overgang van 18- naar 18+ waarbij ze verschillende rollen kunnen aannemen. De taken zijn het afbouwen van de zorg wanneer er na het 18^e levensjaar geen zorg meer nodig is het en het schakelen met de Wmo wanneer er na het 18^e levensjaar nog wel zorg nodig is. Het schakelen met de Wmo komt overeen met de behoefte die ouders hebben, de warme overdracht. Naast het afbouwen en schakelen is het informeren van ouders over de overgang van 18- naar 18+ ook een taak, hiermee sluiten zij aan bij de behoefte van ouders om geïnformeerd te worden. Bij het uitvoeren van de taken kunnen de jeugdconsulenten verschillende rollen aannemen zoals coachend, begeleidend, ondersteunend en bemiddelend. Bij het innemen van deze rollen betrekken de jeugdconsulenten de ouders en jeugdige, dit gebeurt dan gezamenlijk. De jeugdconsulenten geven daarbij aan dat het niet altijd mogelijk is om gezamenlijk te kijken naar de

overgang van 18- naar 18+ omdat de jongere zorgmijdend kan zijn. Echter is er dan nog wel de mogelijkheid om ouders te begeleiden bij de overgang van 18- naar 18+. Naast de taken van de jeugdconsulenten hebben zowel de ouders als de jeugdconsulenten verschillende taken benoemd die het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] als organisatie zou kunnen uitvoeren. Uit de resultaten blijkt dat de inkoop een belangrijke taak van het CJG is. Hiermee wordt bedoeld dat het CJG in afstemming met de Wmo zorgaanbieders inkoop die zowel in de Jeugdwet als de Wmo kunnen voorzien waardoor de kans groter is dat de zorg kan blijven doorlopen na het 18^e levensjaar. Tevens geeft een van de jeugdconsulenten aan dat er vanuit de gemeente meer preventief gewerkt mag worden. Hiermee wordt bedoeld dat er iemand laagdrempelig met jongeren mee kan kijken wanneer daar behoefte aan is. Dit sluit aan bij de behoefte van een aantal ouders die aangeven het prettig te vinden wanneer jongeren de beschikking hebben over een vertrouwenspersoon na het 18^e levensjaar.

5.2 Conclusie hoofdvraag

Nu de drie deelvragen van dit onderzoek zijn beantwoord, kan er een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag van dit onderzoek. Hoe kunnen de jeugdconsulenten van het CJG van gemeente X aansluiten bij de behoefte van ouders en hun kind van 16+ in de overgang van 18- naar 18+. Om als jeugdconsulent bij deze behoeftes aan te sluiten is het belangrijk dat ouders geïnformeerd worden. Het informeren van ouders over de overgang van 18- naar 18+ kan op verschillende manieren gedaan worden omdat de ouders daarin uiteenlopende behoeftes hebben benoemd, zie de resultaten. De manier van informeren die er het vaakst uitspringt is informeren via een brief. Middels een brief zouden ouders geïnformeerd willen worden over de overgang van 18- naar 18+. Ouders zijn dan op de hoogte van de overgang van 18- naar 18+, weten wat daarbij komt kijken en weten waar ze terecht kunnen als ze nog vragen hebben. Daar tegenover staat dat de brief niet de enige manier is om ouders te informeren of de overgang van 18- naar 18+ te bespreken. De ouders hebben ook de behoefte aan een warme overdracht waarbij het kind centraal staat en er gezamenlijk gekeken wordt naar wat er nodig is voor de overgang van 18- naar 18+. Tijdens de warme overdracht staat het voortzetten van de zorg centraal, iets wat voor ouders belangrijk is omdat zij verwachten dat er ook na het 18^e levensjaar nog zorg nodig is voor hun zoon of dochter. Naast de zorg kunnen eventueel ook andere belangrijke levensdomeinen worden besproken zoals sociale relaties, huisvesting en financiën. Dit is afhankelijk van de behoefte die ouders en de jongere op dat moment hebben. Tevens kunnen de jeugdconsulenten meedenken over het levensdomein school, echter ligt bij dit levensdomein de verantwoordelijkheid bij de scholen. Naast de taken van de jeugdconsulenten die zij hebben zijn er ook verschillende taken voor het CJG benoemd waarmee er aangesloten kan worden bij de behoefte van ouders. Het inkoopbeleid is een van deze taken. Hierbij is het belangrijk dat de Jeugdwet en de Wmo afstemmen welke zorgaanbieders ingekocht kunnen worden die in zowel de Jeugdwet als Wmo kunnen voorzien. Dit heeft als resultaat dat er in grotere mate voorkomen kan worden dat jongeren van hulp moeten wisselen nadat zij 18 zijn geworden. Tot slot kan een vertrouwenspersoon waarop jongeren tussen de 18 en 21 jaar kunnen terugvallen helpend zijn om de overgang soepel te laten verlopen. Een vertrouwenspersoon kan laagdrempelig met de jongeren meekijken en aansluiten op de behoefte die de jongere op dat moment heeft.

Aanbevelingen

Uit de resultaten en conclusies die hierboven staan beschreven zijn de aanbevelingen voor het CJG in gemeente X beschreven. Deze aanbevelingen sluiten aan bij de behoefte die ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+ en wat ervoor kan zorgen dat de overgang van 18- naar 18+ soepel verloopt.

5.3 Aanbeveling 1, brief

De meeste ouders vinden dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor de overgang van 18- naar 18+. Echter geven acht respondenten aan het prettig te vinden als het CJG ouders hierover zou informeren. De redenen hiervoor zijn dat ouders vaak niet weten wat er bij de overgang van 18- naar 18+ komt kijken en er vaak meerdere problemen spelen binnen het gezin waardoor zij er niet aan toe komen om de overgang van 18- naar 18+ te regelen. Ouders hebben verschillende ideeën benoemd over de manier

waarop zij geïnformeerd willen worden. Het informeren middels een brief over de overgang van 18- naar 18+ wordt het vaakst benoemd. Tevens hebben belanghebbende derden van het CJG aangegeven de brief te willen implementeren. Daar tegenover staat wel dat er op meerdere momenten over de overgang van 18- naar 18+ gesproken moet worden. Alleen een brief is niet voldoende omdat acht ouders verwachten dat er na het 18^e levensjaar nog extra zorg nodig is. Het voortzetten van de zorg moet besproken worden middels een warme overdracht en kan niet plaatsvinden middels een brief.

De aanbeveling voor het CJG is dan ook om een brief te implementeren waarin ouders en jongeren op de hoogte worden gebracht dat de 18 jarige leeftijd er aankomt, wat alle jongeren moeten regelen bij de overgang van 18- naar 18+ en dat er met het CJG contact opgenomen kan worden als de zorg na het 18^e levensjaar moet doorlopen. Door ouders en jongeren een brief toe te sturen breng je hen op de hoogte over de overgang van 18- naar 18+. Echter laat je hierdoor de verantwoordelijkheid bij de ouders en jongeren zelf omdat zij middels de brief zelf dingen kunnen regelen die horen bij de overgang van 18- naar 18+, hiermee worden ze in hun eigen kracht gezet. Het versterken van de eigen kracht van jeugdigen, ouders en gezinnen is sinds de nieuwe transformatie van de Jeugdwet een belangrijke prioriteit geworden. Een van de uitgangspunten is dat jongeren en ouders de regie behouden over hun eigen leven en zoveel mogelijk zelf oplossen (Ince & Schmidt, 2017).

Voor het opstellen van de brief worden twee verschillende mogelijkheden aanbevolen. Het enige verschil tussen de brieven is het wel of niet vermelden van de zaken die iedere jongere moet regelen wanneer hij of zij 18 wordt. In de eerste brief kan aangegeven worden dat er verschillende dingen geregeld moeten worden bij de overgang van 18- naar 18+ met daarbij een link naar een website waarop staat wat er allemaal precies geregeld moet worden. Het wiel hoeft hiervoor niet opnieuw uitgevonden te worden, er zijn verschillende sites waarop staat aangegeven wat iemand voor het 18^e levensjaar moet regelen. Het CJG van gemeente X zou er voor kunnen kiezen om te verwijzen naar een externe site of naar haar eigen site. Echter zal op de eigen site een nieuwe pagina aangemaakt moeten worden waarin geïnformeerd wordt over de overgang van 18- naar 18+. Daarnaast kan er voor een tweede brief gekozen worden waarin een checklist wordt verwerkt waarin alle dingen staan die geregeld moeten worden bij de overgang van 18- naar 18+. Het voordeel van een checklist inbegrepen is dat ouders het meteen bij de hand hebben. Echter kan je met een checklist op de eigen site een bredere doelgroep bereiken omdat hier ook mensen op kijken die niet bekend zijn bij het CJG.

5.4 Aanbeveling 2, warme overdracht

Vanuit de resultaten komt naar voren dat ouders de behoefte hebben aan een warme overdracht. Bij een warme overdracht verwijst de jeugdconsulent de jongere en zijn ouders door naar een Wmo consulent. Daarin voorziet de jeugdconsulent de Wmo consulent van informatie over de jongere in het bijzijn van de jongere en ouders. Voorafgaand aan dit onderzoek was het onduidelijk op welk moment een warme overdracht het beste kan plaats vinden. De ene keer was een jeugdconsulent te vroeg, de andere keer te laat en soms vond er geen warme overdracht plaats. Wanneer de warme overdracht precies moet plaatsvinden is lastig te bepalen. Uit de resultaten blijkt dat ouders wisselend zijn in het antwoord wanneer deze overdracht moet plaatsvinden. Dit varieert tussen de 16 en half en 3 maanden voordat een jongere 18 wordt. Daarnaast hebben twee ouders geen idee wanneer het een goed moment is om de overdracht te laten plaatsvinden.

Ouders hebben de behoefte om gezamenlijk de overgang van 18- naar 18+ te bespreken. Dit houdt in dat zowel de jongere, ouders, jeugdconsulenten en belangrijke derden daarbij betrokken worden. De aanbeveling voor de jeugdconsulenten van het CJG is om bij het afgeven van de laatste beschikking voor het 18^e levensjaar, te benoemen dat er een warme overdracht moet plaats vinden wanneer de zorg voortgezet moet worden. Hierbij geeft de jeugdconsulent aan dat de jongere bijna 18 jaar wordt, wat er allemaal bij het 18 jaar worden komt kijken en geeft daarbij uitleg wat een warme overdracht precies inhoudt. Stem bij het afgeven van de laatste beschikking samen met ouders en jongere af wie

er allemaal nodig zijn voor de warme overdracht en wanneer de warme overdracht het beste kan plaatsvinden, plan eventueel al een datum.

5.5 Aanbeveling 3, inkoop

Acht ouders hebben in de interviews aangegeven dat er na het 18^e levensjaar nog enige vorm van begeleiding nodig is voor hun zoon of dochter. Daarnaast hebben een aantal ouders en beide jeugdconsulenten aangegeven dat het wisselen van hulp vaak als knelpunt wordt ervaren door ouders en jongere. Beide jeugdconsulenten hebben aangegeven dat er meer zorgaanbieders ingekocht mogen worden die in zowel de Jeugdwet als Wmo kunnen voorzien zodat de zorg na het 18^e levensjaar kan doorlopen.

De aanbeveling voor het CJG is om hierin samen met de Wmo het inkoopbeleid af te stemmen. Wanneer er meer zorgaanbieders zijn ingekocht die in zowel de Jeugdwet als Wmo voorzien is het makkelijker om de zorg na het 18^e levensjaar door te laten lopen en is de kans dus groter dat jongeren niet van hulpverlener of organisatie hoeven te wisselen nadat de jongere 18 zijn geworden. Als aanvulling hierop wordt het CJG aanbevolen om een lijst te maken met zorgaanbieders die zijn ingekocht door zowel de Jeugdwet als de Wmo zodat de jeugdconsulenten hiervan op de hoogte zijn. Dit maakt het gemakkelijker om een zorgaanbieder in te zetten die ook na het 18^e levensjaar zorg biedt.

5.6 Aanbeveling 4, vertrouwenspersoon

Tenslotte is de laatste aanbeveling aan het CJG om de mogelijkheden te onderzoeken om jongere die 18 jaar worden en op dat moment geen behoefte hebben aan zorg een vertrouwenspersoon toe te wijzen. Onder een vertrouwenspersoon wordt verstaan, iemand die als aanspreekpunt dient voor jongeren tussen de 16 en 23 jaar, die laagdrempelig met de jongere meedenkt, waar jongeren vragen aan kunnen stellen en iemand die om de zoveel tijd contact opneemt met de jongere om te peilen hoe het gaat en of de jongere ergens nog hulpbehoevend is. Een van de jeugdconsulenten heeft aangegeven dat het goed zou zijn als jongeren tussen de 16 en 23 jaar een vertrouwenspersoon krijgen toegewezen die laagdrempelig mee kan kijken met de jongere. Ook heeft een aantal ouders aangegeven dat het prettig zou zijn als er iemand zou zijn die na het 18^e levensjaar laagdrempelig kan aansluiten bij hun zoon of dochter.

Professor Therese van Amelsvoort, bijzonder hoogleraar transitiepsychiatrie aan de Universiteit van Maastricht geeft in een rapport van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving aan dat wanneer de zorgbehoefte het grootste is, Nederland het systeem in tweeën deelt. Daartegenover staat dat er bij jongeren geen kantelpunt bestaat waarop zij van de ene op de andere dag wilsbekwaam of volwassen zijn. Het proces naar volwassenheid wordt pas rond het 25ste levensjaar afgerond. Tijdens de adolescentie is het brein nog volop in ontwikkeling en ontstaat er een discrepantie tussen de ontwikkeling van emotieregulatie, impulscontrole en het vermogen tot langetermijnplanning. Vanaf het 18^e levensjaar krijgen jongeren ineens alle rechten en plichten van een volwassene en zijn zij daar zelf voor verantwoordelijk. Deze verantwoordelijkheid betekent dat jongeren stressvolle keuzes moeten maken op verschillende gebieden zoals o.a. opleiding, werk en sociale relaties (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2018). Uit de resultaten komt naar voren dat vier ouders aangeven dat zij hun zoon of dochter niet in staat achten om zelf verantwoordelijkheid te nemen bij het maken van belangrijke keuzes of uitvoeren van belangrijke levensdomeinen. Wanneer jongeren een vertrouwenspersoon krijgen toegewezen blijven ze in beeld. Ondanks dat sommige jongeren geen zorg meer willen ontvangen ben je als gemeente beter op de hoogte van wat er speelt. Daarnaast is een voordeel dat de kleine problemen die er spelen en de stressvolle keuzes die jongeren moeten maken, klein kunnen blijven omdat een vertrouwenspersoon snel en laagdrempelig kan meedenken.

Daarnaast wordt het CJG aanbevolen, wanneer er gekeken gaat worden of het mogelijk is om een vertrouwenspersoon te implementeren, een voorbeeld te nemen aan Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Engeland. Alle vier de landen hebben een speciale wet die jongeren tussen de 16 of

18 en 21 tot 27 voorzien. Voor het CJG is het niet mogelijk om dit vanuit de wet te implementeren omdat deze in Nederland anders is geregeld dan in bovengenoemde landen. Echter is het misschien wel mogelijk om een vertrouwenspersoon op een andere manier te implementeren.

Hoofdstuk 6: discussie

De hoofdvraag is met behulp van de deelvragen in bovenstaande hoofdstukken beantwoord. In dit hoofdstuk wordt er gediscussieerd over de betekenis die dit onderzoek heeft. Ook wordt er gekeken in hoeverre dit onderzoek bruikbaar is voor het Centrum voor Jeugd en Gezin [CJG] in gemeente X en in welke mate de aanbevelingen implementeerbaar zijn voor het CJG. Tot slot wordt er middels een analyse gekeken naar de sterke en zwakke punten van dit onderzoek.

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

Uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet blijkt dat de overgang van 18- naar 18+ door gemeenten als een van de belangrijkste knelpunten wordt ervaren. Ook hebben drie op de vier ouders met een zoon of dochter in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in de evaluatie van de Jeugdwet aangegeven dat er met hun nog niet is gesproken over de overgang van 18- naar 18+ (Friele, 2018). Vanuit de literatuur is er weinig bekend welke behoeftes ouders hebben en welke knelpunten zij ervaren rondom de overgang van 18- naar 18+. Deze overgang wordt ook door het CJG van gemeente X als knelpunt ervaren. De coördinator en kwaliteitsmedewerker van het CJG geven beide aan dat het belangrijk is dat ouders met gezag ondersteund en/of betrokken worden rondom de overgang van hun kind van 18- naar 18+. Daarnaast geven zij aan dat het voor het CJG in gemeente X onduidelijk is welke knelpunten ouders ervaren en welke behoeftes ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+. In dit onderzoek is onderzocht wat de behoeftes en knelpunten zijn van ouders rondom de overgang van 18- naar 18+ en hoe de jeugdconsulenten van het CJG in gemeente X daar het beste bij kunnen aansluiten. Uit de resultaten en conclusie is naar voren gekomen dat ouders behoefte hebben om geïnformeerd te worden over de overgang van 18- naar 18+. Deze behoefte komt voort uit het feit dat zij er zelf niet bij stil staan dat de overgang van 18- naar 18+ eraan komt en dat er vaak meerdere problemen spelen waardoor zij daar niet aan toe komen. De ouders hebben ook behoefte aan een warme overdracht wanneer hun zoon of dochter 18 jaar wordt. Daarbij vinden zij het belangrijk dat er gezamenlijk gekeken wordt naar een oplossing en dat het kind centraal staat. Daarnaast komt in de resultaten naar voren dat jeugdconsulenten en ouders verwachten dat het inkoopbeleid kan bijdragen aan het verbeteren van de overgang van 18- naar 18+. Tot slot blijkt uit de literatuur dat in verschillende landen de jeugdzorg doorloopt na de 18^e en dat jongeren terug kunnen vallen op een professional wanneer dat nodig is. Deze werkwijze is ook door een jeugdconsulent en ouder benoemd, door middel van het implementeren van een vertrouwenspersoon.

Dit onderzoek heeft een toegevoegde waarde voor de jeugdconsulenten en het CJG als organisatie. Het onderzoek is theoretisch onderbouwd en aangevuld met voorbeelden uit het buitenland. Daarnaast geeft het onderzoek inzichten in de behoefte en deels de knelpunten die door ouders worden ervaren bij de overgang van 18- naar 18+. Het is niet mogelijk geweest om de knelpunten volledig in kaart te brengen, hierover meer in de sterkte- en zwakteanalyse. De resultaten, conclusies en aanbevelingen zijn in de praktijk gepresenteerd. De resultaten en de daar uit voortkomende conclusie wordt door de praktijk als relevant gezien omdat dit een beeld geeft van de behoeftes die ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+, iets wat vanuit het CJG in gemeente X niet eerder is onderzocht. De brief en warme overdracht worden door de praktijk gezien als aanbevelingen die ook daadwerkelijk geïmplementeerd kunnen worden. Ten aanzien van de vertrouwenspersoon zullen eerst de mogelijkheden verder onderzocht moeten worden, de praktijk acht dit de moeite waard.

6.2 Sterkte- zwakteanalyse

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve methode en zijn er semi- of halfgestructureerde interviews afgenomen. Hierdoor hebben de respondenten hun verhaal kunnen vertellen, opgedane kennis over kunnen dragen en hebben zij de mogelijkheid gehad om hun perspectief te verduidelijken. In dit onderzoek is er gewerkt aan de betrouwbaarheid door twee verschillende topiclijsten op te stellen. Deze topiclijsten zijn gebaseerd op de theorie die voortkomt uit het theoretisch kader. Om de onderzoeksvraag zo goed mogelijk in beeld te krijgen zijn er twee verschillende topiclijsten opgesteld, een voor de jeugdconsulenten en een voor de ouders. Voordat de

interviews zijn afgenomen zijn de topiclijsten doorgenomen met de coördinator en kwaliteitsmedewerker van het CJG en zijn de nodige aanpassingen gedaan. Gedurende het gehele onderzoek is er contact geweest tussen de onderzoeker en de coördinator en kwaliteitsmedewerker van het CJG. Het onderzoek is meerdere malen van feedback voorzien en deze is toegepast door de onderzoeker. Tevens zijn de belangrijkste resultaten, conclusies en aanbeveling gepresenteerd aan belanghebbende van het CJG in gemeente X, ook deze feedback is verwerkt in het onderzoek. Ook is er in dit onderzoek rekening gehouden met de anonimiteit van de respondenten. Er is aangegeven dat zij volledig anoniem zullen blijven en dat de opnames verwijderd worden nadat het onderzoek is afgerond. Alle respondenten hebben vooraf toestemming gegeven om het interview op te laten nemen, dit is voorafgaand aan de interviews opgenomen in de geluidsregistratie omdat het vanwege het Covid-19 virus niet mogelijk was om schriftelijk toestemming te krijgen. Tevens is de validiteit van dit onderzoek vergroot doordat de interviews zijn opgenomen door middel van een geluidsregistratie. Hierdoor lag de focus van de onderzoeker volledig op het interview en heeft hij niet mee hoeven schrijven. Daarnaast is de betrouwbaarheid vergroot door de interviews op verschillende dagen af te nemen, zodat de waarneming van de interviewer niet is beïnvloed en er tussendoor eventuele aanpassingen gedaan konden worden. Het opnemen van de interviews kan ook als zwak punt gezien worden in dit onderzoek.

Vanwege het Covid-19 virus was het niet mogelijk om de interviews face-to-face af te nemen. De interviews zijn telefonisch afgenomen en hierdoor waren de opnames niet altijd even goed verstaanbaar. Dit kan komen doordat er ruis op de lijn ligt of omdat iemand verder van zijn of haar telefoon af zit waardoor diegene minder goed verstaanbaar is. De ouderlijke respondenten van dit onderzoek hebben een zoon of dochter in de leeftijdscategorie van 16 tot 18 jaar. Zij staan aan het begin van de overgang van 18- naar 18+ en zijn daar pas net aan begonnen of nog niet eens mee bezig geweest. Dit is een zwak punt van het onderzoek omdat zij tot dan toe nog geen of weinig valkuilen hebben ervaren rondom de overgang. Ook konden zij niet altijd even goed aangeven welke behoeftes zij nou hadden rondom de overgang van 18- naar 18+ omdat zij zich er nog niet bewust van waren. Wanneer er meer tijd was geweest voor dit onderzoek, had de onderzoeker meer ouderlijke respondenten kunnen interviewen die ook daadwerkelijk de overgang van 18- naar 18+ met hun zoon of dochter hebben doorlopen. De ervaringen die deze ouders hebben rondom de overgang van 18- naar 18+ was een goede aanvulling geweest en had de knelpunten en behoeftes nog beter in kaart kunnen brengen.

Literatuurlijst

- Addink, A., Lekkerkerker, L., van Yperen, T. & van Dam, C. (2017). *Zelfredzaamheidschaal voor jeugdige (ZRJ)*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Alblas, G. & Vos, W. (2013). *Inleiding Groepsdynamica (tweede druk)*. Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Bartelink, C. (2011, 17 juni). *Ouders en kinderen betrekken bij beslissing over hulp*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Beleidsstuk gemeente X. (2017, 27 februari). *Beleidsregels Jeugdhulp 2017 gemeente X*. Venlo: Schulinck. (Intranetbron, niet publiekelijk toegankelijk)
- Berg-LeClerc, T., Bosscher, N. & Vink, C. (2012, december). *Jeugdzorg in Europa versie 2.0 Een update en uitbreiding van het rapport uit 2009 over jeugdzorgstelsels in een aantal West-Europese landen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Boeije, H. (2014, 27 januari). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam, Nederland: Boom Lemma uitgevers.
- Bontje, M. (2012, September). *Common Assessment Framework*. Leiden: GGD Hollands Midden.
- Buisman, A., Hilverdink, P., de Jong, A. & Vink, C. (2018). *Kwetsbaar, 18 jaar en dan?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Crone, E. & Sommer, I. (2017). *Puberhersen in ontwikkeling*. Den Haag: Hersenstichting.
- Daamen, W. (2017). *Partnerschap met ouders: wat werkt*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- De ArgumentenFabriek. (2019). *Knelpuntenkaart Toekomstgericht werken 16-27*. Amsterdam: De ArgumentenFabriek.
- Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A literature review* (Vol. 433). London: DfES.
- Fassaert, T., Lauriks, S., van de Weerd, S., de Wit, M., & Buster, M. (2013). *Ontwikkeling en betrouwbaarheid van de Zelfredzaamheid-matrix*. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen*, 91(3), 169-177. doi:10.1007/s12508-013-0059-7.
- Friele, R. (2018, januari). *Eerste evaluatie Jeugdwet*. Den Haag: ZonMw.
- Hammelburg, R., Lubbers, W. & Nauta, N. (2014). *Veranderde samenwerking in de zorg*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Ince, D. & Schmidt, A. (2017). *Eigen kracht versterken jeugd en ouders*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Inspectie SZW. (2017, april). *Met 18 jaar ben je (niet) volwassen*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Janse, B. (2018). *Piramide van Lencioni*. Geraadpleegd op 18 maart 2020, van <https://www.toolshero.nl/leiderschap/piramide-van-lencioni/>

- Jansen, A. & Wijnen, B. (z.j.). *Aanpak 16-27 voor doorlopende ondersteuning aan kwetsbare jongeren*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kassenberg, A. (2013). *Ouderbetrokkenheid: wat is goed voor kinderen?*.
- Koning, C. (2016, augustus). *Van 18-min naar 18-plus handreiking voor gemeenten bij de overgang van jeugd naar volwassenheid*. Den Haag: VNG.
- Lauriks, S., Buster, M., de Wit, M., van de Weerd, S., Theunissen, V., Schönenberger, M. & Fassaert, T. (2013, februari). *Zelfredzaamheid-Matrix 2013 handleiding*. Amsterdam: GGD Amsterdam.
- Movisie. (2017, maart 27). *Sociaal werkers: benut je professionele ruimte!* Utrecht: Movisie.
- Niessen, I. & van der Vegt, J. (2018, 1 november). *En dan ben je volwassen*. Utrecht: Andersson Elffers Felix.
- Nederlands Jeugdinstituut. (2020). *Transformatie jeugdhulp Jeugdwet*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Overheid. (2017). *Beleidsregels Jeugdhulp 2017*. Cuijk: Overheid.
- Prins, D., Wienke, D. & van Rooijen, K. (2013, maart). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. (2018, juni). *Leeftijdsgrenzen betere kansen voor kwetsbare jongeren*. Den Haag: RVS.
- Tieleman, M. (2015, januari). *Levensfasen De psychologische ontwikkeling van de mens*. Amsterdam, Nederland: Boom Lemma uitgevers.
- Van Gerdingen, M. (2016, mei). *Sociaal werk doe je vanuit sociaalwerkorganisaties*. Utrecht: MOgroep.
- 16-27. (2017, 17 augustus). *Kansen creëren voor minder zelfredzame jongeren Verzameling knelpunten*. Utrecht: 16-27.
- 16-27. (z.j.). *Opgroeien naar volwassenheid*. Utrecht: 16-27.

Bijlage

Bijlage 1, topiclijst ouders

Inleiding:

- Toelichting onderzoek
- Doel onderzoek
- Toestemming opnemen
- Anonimiteit
- Vragen vooraf?

Achtergrondkenmerken:

- Geslacht?
- Leeftijd kind?
- Welke zorg wordt er op dit moment ingezet?
- Is er met u al gesproken over de overgang van 18- naar 18+?

Openingsvraag:

- Wat weet u nog van de tijd toen u 18 werd?
- Wat veranderde er op dat moment allemaal voor u?
- Wat is het verschil met toen en nu?

Ouderbetrokkenheid:

Uitleg: dit onderzoek wordt mede gedaan omdat het belangrijk is dat ouders betrokken worden bij de zorg van hun kind, zo dus ook bij de overgang van 18- naar 18+. Ouderbetrokkenheid is belangrijk omdat zij het kind het beste kennen en zij het beste kunnen vertellen wat de jeugdige nodig heeft en wat wel of niet helpend kan zijn.

- Kunt u vertellen hoe u als ouder betrokken wordt bij de zorg van uw zoon of dochter?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven? (wanneer mogelijk rondom de overgang van 18- naar 18+)
- Bent u als ouder al bezig met de overgang van uw zoon of dochter van 18- naar 18+?
 - Zo ja, kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Zo nee, wat maakt dat u daar nog niet mee bezig bent?
- Kijkend naar de overgang van 18- naar 18+, op welke manier wilt u daar als ouder aan bijdragen?
 - Wat is daarvoor nodig?
- Hoe kan het CJG er aan bijdragen dat ouders voldoende betrokken worden bij de overgang van 18- naar 18+?
- Welke tip(s) of welk advies zou u het CJG willen geven rondom het betrekken van ouders bij de overgang van 18- naar 18+?

Samenwerken:

Uitleg: wanneer een jeugdige 18 wordt, houdt dit in dat hij of zij volgens de wet als volwassen wordt gezien. Op dat moment kan uw zoon of dochter geen gebruik meer maken van de Jeugdwet en komen er andere wetten kijken. Om de overgang zo goed mogelijk te laten verlopen is het belangrijk dat (wanneer nodig) er verschillende partijen betrokken worden. Dit zijn jullie als ouders, jullie zoon of dochter, CJG, de zorgaanbieder en eventueel andere partijen. Doordat er meerdere partijen betrokken kunnen worden is het belangrijk dat er goed wordt samengewerkt. De volgende vragen die ik ga stellen zullen gaan over het samenwerken.

- Waar denkt u aan als ik het woord samenwerken zeg?
- Wat is er volgens u nodig om tot een goede samenwerking te komen?
- Kunt u vertellen hoe u de communicatie rondom de overgang van 18- naar 18+ tot nu toe ervaart?
 - Wat zou daar eventueel anders in kunnen?
- Kunt u vertellen wanneer u verwacht dat er voor het eerst over de overgang van 18- naar 18+ wordt gesproken?

- Wie ziet u als verantwoordelijke om hier als eerste over te beginnen?
- Wat maakt dat u dat vindt?
- Welke tip(s) of welk advies zou u het CJG willen geven rondom het samenwerken bij de overgang van 18- naar 18+?

Behoeften:

- Wat is er naast de ouderbetrokkenheid en het samenwerken nog meer belangrijk om de overgang van 18- naar 18+ zo goed mogelijk te laten verlopen?
 - Wat maakt dit belangrijk voor u?
 - Wat zou het CJG kunnen betekenen om te voorzien in deze belangen?

Levensdomeinen:

Uitleg: iedereen heeft verschillende levensdomeinen die voor hem of haar belangrijk zijn. Welke levensdomeinen voor iemand belangrijk zijn kan o.a. afhangen van de leeftijd, cultuur, belangen, opvoeding etc. Vanaf je 18^e krijg je meer verantwoordelijkheid en zijn er mogelijk weer andere (nieuwe) levensdomeinen die belangrijk zijn voor uw zoon of dochter.

- Zou u eens iets over uw zoon of dochter kunnen vertellen?
 - Welke prioriteiten heeft uw zoon of dochter?
 - Komen deze prioriteiten overeen met wat u belangrijk vindt voor uw zoon of dochter?
 - Zo nee, wat maakt dat jullie daarin verschillen?
- Welke levensdomeinen zijn voor jullie als ouders belangrijk?
 - Is uw zoon of dochter in staat om te voldoen, aan de voor jullie belangrijke levensdomeinen?
- Als u het CJG mag adviseren: met welke levensdomeinen zou het CJG extra rekening moeten houden bij de overgang van 18- naar 18+?
 - Wat maakt dat het CJG hier rekening mee moet houden?

Zelfredzaamheid:

Uitleg: zelfredzaamheid houdt niet in dat iemand alles zelfstandig kan oplossen. Iemand wordt ook als zelfredzaam gezien wanneer hij of zij in staat is om uit zichzelf hulp te vragen wanneer nodig.

- Wat vindt u als ouder belangrijk in de zelfredzaamheid van uw zoon of dochter?
- Van een schaal van 1 tot 10 waarbij 1 helemaal niet zelfredzaam is en 10 juist wel heel zelfredzaam is. Welk cijfer zou u dan de zelfredzaamheid van uw zoon of dochter geven?
 - Wat maakt dat u dat cijfer geeft?
 - Zou u daar een voorbeeld van kunnen benoemen?
 - Wat is er voor nodig om de zelfredzaamheid te vergroten?

Afsluitende vraag:

- Is er iets wat we nog niet hebben besproken?
- Heeft u eventueel nog een tip voor het CJG rondom de overgang van 18- naar 18+?
- Heeft u voor mij als onderzoeker nog tips?

Bijlage 2, topiclijst jeugdconsulenten

Inleiding:

- Toelichting onderzoek
- Doel onderzoek
- Toestemming opnemen
- Anonimiteit
- Vragen vooraf?

Achtergrondkenmerken:

- Leeftijd?
- Functie?
- Hoelang bent u werkzaam bij het CJG?

- Welke ervaring heeft u in het werk met de doelgroep 16+?

Openingsvraag:

- Wat is uw ervaring als hulpverlener met de overgang van 18- naar 18+?
- Welke betekenis heeft de overgang van 18- naar 18+ volgens u?
- Welke rol heeft de jeugdconsulent bij de overgang van 18- naar 18+?
- Welke onderwerpen maakt u bespreekbaar bij de overgang van 18- naar 18+?

Theorie, discretionaire ruimte

Uitleg: uit een onderzoek van samenwerkingsverband 16-27 komt naar voren dat professionals weinig tot geen ruimte ervaren om de overgang van 18- naar 18+ soepel te laten verlopen. Tevens weten, durven en kunnen professionals niet buiten de kaders denken als de situatie daarom vraagt.

- Ervaart u de ruimte om de overgang van een jeugdige van 18- naar 18+ soepel te laten verlopen?
 - Zo ja,
 - Hoe ervaart u dat?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Zo nee,
 - Hoe ervaart u dat?
 - Wat zijn hierin de knelpunten?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Wat heb jij als professional nodig om wel voldoende ruimte te ervaren, zodat de overgang van 18- naar 18+ soepel kan verlopen?
- Kun/durft u als professional buiten de kaders denken wanneer de situatie daarom vraagt?
 - Zo ja,
 - Hoe ervaart u dat?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Zo nee,
 - Wat zorgt ervoor dat u niet buiten de kaders kunt of durft te werken?
 - Kunt u een voorbeeld geven wanneer het goed geweest zou zijn om buiten de kaders te denken maar waarbij u het niet kon of durfde?
 - Hoe heeft u dat ervaren?
 - Wat heeft u als professional nodig om wel buiten de kaders te durven en kunnen denken?

Samenwerken:

Uitleg: wanneer een jeugdige 18 wordt krijgt hij of zij te maken met nieuwe wetten zoals de Wmo, Wlz of Zvw. Om de overgang van 18- naar 18+ zo goed mogelijk te laten verlopen is het belangrijk dat er verschillende partijen worden betrokken. Dit zijn de jeugdige zelf, ouders, zorgaanbieders en organisaties die werken vanuit een andere wet.

- Waar denkt u aan als ik zeg samenwerken?
 - Wat is er volgens u nodig voor een goede samenwerking?
- Hoe ervaart u de samenwerking met organisaties die vanuit andere wetten werkzaam zijn?
 - Wat levert deze samenwerking op?
 - Welke knelpunten ervaart u in de samenwerking met deze organisaties?
 - Hoe zou de samenwerking met deze organisaties verbeterd kunnen worden?
- Hoe ervaart u de samenwerking met betrokken zorgaanbieders rondom de overgang van 18- naar 18+?
 - Wat levert deze samenwerking op?
 - Welke knelpunten ervaart u in de samenwerking met betrokken zorgaanbieders?
 - Hoe zou de samenwerking met betrokken zorgaanbieders verbeterd kunnen worden?
- Hoe ervaart u de samenwerking met ouders en jeugdige rondom de overgang van 18- naar 18+?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Wat vindt u belangrijk in de samenwerking met ouders en jeugdige?
 - Kunt u dit altijd bieden?

- Zo ja, wat maakt dat dit lukt?
- Zo nee, wat maakt dat dit niet lukt?

Afsluitende vraag:

- Als u kijkt naar hoe het op dit moment is geregeld rondom de wetten en de verschillende voorzieningen, wat heeft u als jeugdconsulent dan te bieden rondom de overgang van 18- naar 18+?
 - Wat zou u nog willen bieden wat u op dit moment niet kan bieden?
- Is er iets wat u nog graag zou willen vertellen over de overgang van 18- naar 18+?
- Heeft u voor mij als onderzoeker nog tips?

Bijlage 3, codeboom

Selectief coderen	Axiaal coderen	Open coderen
– Overgang besproken – Overgang niet besproken – Bespreekbaar maken – Einde traject – Eigen initiatief – Informatie folder – Informatie bijeenkomst 18+ – Brief 18+ – Leeftijd geïnformeerd worden – Keukentafelgesprek 18+ – Leeftijd regelen 18- 18+ – Hoogte gebracht – Warme overdracht – Verantwoordelijkheid ouders	Betrokkenheid bij de zorg	Ouderbetrokkenheid
– Luisterend oor – Loslaten – Ruimte bieden – Coachende ouder	Betrokkenheid bij het kind	
– Overleggen – Op de hoogte houden – Elkaar begrijpen – Evalueren – Snelle reactie – Meedenken – Actie reactie – Gehoord worden	communicatie	Samenwerken
– Duidelijk doel – Één doel – Tijd nemen – Gezamenlijk – Eerlijkheid – Regie behouden – Kind centraal – Taakverdeling – Betrokkenheid – Aansluiten behoeften	1 team 1 taak	
– wachttijd – onwetendheid – ballen hoog houden – verschillende hulpverleners – geld – AVG	knelpunten	Overige behoefte

– één hulpverlener – kennis hulpverlener – vertrouwenspersoon	Professional	
– tips rondom de 18+ – eerste zet – leeftijdsgrens – CJG zichtbaar – Checklist – Online informatie – Centraal informatie loket	Overgang 18- naar 18+	
– Een lijn – Niet op een lijn	Overeenkomst tussen de prioriteiten van de jeugdige en de ouders	levensdomeinen
– Huisvesting – Sociale relaties – School – Welvaart – Gesteriliseerd – Financiën – Huiselijke relaties – Zorg – Transgender – Werk – Rijbewijs – Zorgverzekering – Werk/leren traject	Levensdomeinen	
– Zelfredzaam – Eigen verantwoordelijkheid – Hulp vragen – Initiatief nemen – Schaalvraag zelfredzaamheid – Verantwoordelijkheidsgevoel – Bijdrage jongere – Startkwalificatie – Zelfstandig – Eigen bijdrage betalen	Verwachtingen jeugdige	zelfredzaamheid
– Mondiger – Niet overleggen – Sociaal emotioneel – Geen vinger in de pap – Illegaliteit – Zelfbeeld – Gamen – Beperking – Dwarsliggen – Autisme – Hoge drempel – Schakelen – Verwachtingen ouders – Verwachtingen maatschappij – Kwetsbare jongeren – Motivatie – Wal en schip – Sfeer in huis – Schaamte – Zorgmijdend	valkuilen	

– Puberbrein – Verkeerde keuze – Wisselen van hulp – Te kort schieten hulpverlening		
– Ondersteunend – Informeren overgang – Coachend – Begeleidend – Bemiddelen – Voorbereiding – Meekijken	Rol naar jongere	Taak jeugdconsulent
– Coachend – Ondersteunend – Aansluiten behoefte – Informeren overgang – Opvoedondersteuning • Cursussen – Begeleidend – Naast ouders staan – Bemiddelen – overleggen	Rol naar ouders	
– Doorlopen zorg – Schakelen Wmo – Afbouwen zorg – Actief benaderen – Deskundige hulp inschakelen – Gedwongen kader – Attenderen – Netwerk betrekken – Vastigheid bieden	Overige taken	
– Ervaren ruimte – Belemmeringen jeugdconsulent – Buiten de kaders – Rug tegen de muur – Afhankelijk van zorgaanbieder – Bezuinigen	Discretionaire ruimte	
– Inkoop – Deskundige hulp (inkopen) – Preventie – Domeinoverstijgend	Taak CJG	Rol gemeente